

**Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta**

Studijní program: 6208 - Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

**Maastrichtská konvergenční kritéria v kontextu současné měnové
unie a jejich plnění ze strany ČR**

**Maastricht Convergent Criteria in the context of the current
Monetary Union and their observance in the Czech Republic**

DP - PE - KEK - 2006 14

JAN RŮŽIČKA

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Pavla Bednářová, Ph.D. Katedra ekonomie
Konzultant : Ing. Karel Štolba, Finanční úřad v Pacově

Počet stran: 79
Datum odevzdání: 13. květen 2006

Počet příloh 2

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Diplomová práce

2006

Jan Růžička

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 13. květen 2006

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucí své diplomové práce paní Ing. Pavle Bednářové, jejíž odborné vedení a trpělivý přístup umožnily úspěšné vypracování této diplomové práce. Za odborné postřehy a korektury děkuji i svému konzultantovi panu Ing. Karlu Štolbovi.

Resumé

Česká republika se jako některé další členské státy EU chystá na přijetí eura. Vláda ČR ve spolupráci s ČNB stanovila jako nejpravděpodobnější datum přijetí eura 1. leden 2010.

Cílem této diplomové práce je posoudit, do jaké míry je toto datum reálné z hlediska současné ekonomické situace České republiky. Hodnocení bude provedeno na základě dosavadního plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a výhledu jejich vývoje v budoucnu.

V krátkosti se zaměří i na historický vývoj EMU, problematickou situaci v některých členských zemích EMU a na strategie přijetí eura v ostatních členských státech.

Summary

As well as the other Member States with derogation the Czech Republic is in preparation for the adoption a new currency euro. The government of the Czech Republic and the Czech national bank plan to join the euro area most probably on 1 January 2010.

The aim of my dissertation is to review whether this date is achievable in term of the current Czech economic situation. My review will be based on the present progress made in the fulfilment of the Maastricht convergence criteria and the perspective on their future development.

My dissertation will shortly mention the development of the European Monetary Union, the problematic situation in some Member States of EMU, and the adoption strategy in other countries.

Klíčová slova

Deficit rozpočtu veřejného sektoru	Budget deficit of the public sector
Dlouhodobá úroková míra	Long interest rate
Dluh veřejného sektoru	Debt of the public sector
Euro	Euro
Evropská měnová unie	European monetary union
Evropská unie	European union
Inflace	Inflation
Maastrichtská konvergenční kritéria	The Maastricht Convergent Criteria
Měnový kurz	Exchange rate
Pakt stability a růstu	Stability and growth pack
Optimální měnová zóna	Optimal currency area

Obsah:

Prohlášení.....	4
Poděkování.....	5
Resumé	6
Summary	7
Klíčová slova.....	8
Seznam použitých zkratk a symbolů.....	11
1 Vývoj evropské ekonomické integrace.....	14
1.1 Ekonomická integrace	14
1.2 Integrace západní Evropy před Maastrichem	16
1.3 Maastrichtské smlouvy	18
1.4 Od Maastrichtu po současnost	19
1.5 Vznik EMU.....	21
1.5.1 Základy měnové unie	21
1.5.2 Fáze vývoje EMU	22
1.5.3 Orgány EMU.....	24
1.6 Současná situace EMU	26
1.6.1 Vývoj měnového kurzu	26
1.6.2 Ekonomická situace zemí eurozóny	28
1.6.3 Ostatní země spojené s eurem.....	31
2 Maastrichtská konvergenční kritéria	33
2.1 Stručná charakteristika	33
2.2 Detailnější pohled na maastrichtská konvergenční kritéria.....	34
2.2.1 Cenová stabilita.....	34
2.2.2 Dlouhodobé úrokové sazby	35
2.2.3 Kurzový mechanismus ERM II	35
2.2.4 Fiskální konvergence	37
2.3 Objektivita.....	37
2.4 Pakt stability a růstu	38
2.4.1 Charakteristika	38
2.4.2 Vynucovací mechanismy.....	39

2.4.3	Příklady porušení	41
2.4.4	Reforma Paktu stability a růstu.....	43
3	Hospodářská situace zemí aspirujících na přijetí eura.....	44
3.1	1. skupina - staré členské státy	44
3.2	2. skupina - země účastnící se ERM II	45
3.3	3. skupina zemí	46
3.4	4. skupina zemí	47
4	Hospodářský vývoj v ČR.....	48
4.1	Inflace.....	48
4.1.1	Odpovědnost za inflaci.....	48
4.1.2	Cílování inflace.....	50
4.1.3	Skutečný vývoj inflace	52
4.1.4	Predikce inflačního vývoje.....	55
4.2	Dlouhodobá úroková míra	56
4.3	Devizový kurz	58
4.3.1	Systém devizového kurzu v ČR od roku 1990.....	58
4.3.2	Zapojení CZK do ERM II	60
4.4	Veřejné finance.....	60
4.4.1	Metodika měření.....	61
4.4.2	Roční schodek veřejných rozpočtů.....	63
4.4.3	Celkové zadlužení veřejného sektoru.....	65
4.4.4	Reforma veřejných financí.....	67
4.5	Reálná konvergence ČR	67
4.5.1	Teorie optimální měnové oblasti.....	68
4.5.1.1	ČR a některá kritéria OCA.....	69
4.5.1.2	Ekonomický cyklus.....	70
4.5.1.3	Míra otevřenosti ekonomiky ČR	72
4.5.1.4	Přizpůsobovací mechanismy.....	73
5	Závěr	74
	Seznam literatury:.....	77
	Seznam příloh:.....	79

Seznam použitých zkratk a symbolů

%	procento
a.s.	akciová společnost
ATS	rakouský šilink
BEF	belgický frank
CB	centrální banka
CFA	Francouzská africká společenství
CPI	index spotřebitelských cen
CZK	Koruna česká
č.	číslo
ČKA	Česká konsolidační agentura
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DEM	německá marka
ECB	Evropská centrální banka
ECOFIN	Rada ministrů financí a hospodářství
EDP	Excessive Deficit Procedure
EK	Evropská komise
EMI	Evropský měnový institut
EMU	Evropská měnová unie
ERM	mechanismus směných kurzů
ESA 95	European System of National and Regional Accounts
ESP	španělská peseta
EU	Evropská unie
FIM	finská marka
FRF	francouzský frank
GDP	hrubý domácí produkt
GFS	Government financial statistik

GRD	řecká drachma
HDP	hrubý domácí produkt
HICP	harmonizovaný index spotřebitelských cen
IEP	irská libra
ITL	italská libra
LUF	lucemburský frank
MF	Ministerstvo financí
NB	Národní banka
NLG	nizozemský gulden
obr.	obrázek
OCA	Optimal currency area, optimální měnová oblast
p. b.	procentní bod
PPI	index cen průmyslových výrobků
PTE	portugalské escudo
s. o.	statní organizace
Sb.	sbírky
	trans-european automatic real-time gross settlement express
TARGET	transfer system
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar
vyd.	vydání
VZP	všeobecná zdravotní pojišťovna

Úvod

Již více než 4 roky používá 12 členských států EU euro ve formě hotovostního platidla. Státy, jež se k tomuto kroku zavázaly, tvoří Evropskou měnovou unii. Z členských států před rozšířením EU v roce 2004 stojí mimo pouze Velká Británie, Švédsko a Dánsko. Velká Británie má s EU vyjednanou tzv. opt - out doložku, jež jí umožňuje setrvání mimo EMU. Švédsko a Dánsko mělo naproti tomu problém se splněním konvergenčních kritérií a s podporou občanů pro přijetí nové měny.

K přijetí nové společné měny EU - eura se zavázaly i všechny nové členské země, které do EU vstoupily 1. května 2004. Datum přijetí však není v podmínkách smlouvy o přistoupení k EU pevně stanoven a každá země si jej může stanovit samostatně po dohodě s ECB.

Pro vstup do EMU musí země EU splnit nejprve Maastrichtská konvergenční kritéria daná smlouvou o EU, podepsanou v nizozemském Maastrichtu v prosinci 1992. Tato kritéria hodnotí členské země jednak v oblasti měnové a jednak v oblasti fiskální. V oblasti měnové to jsou stabilita kurzu domácí měny, míra inflace a výše dlouhodobé úrokové míry, v oblasti fiskální roční deficit veřejných rozpočtů a celkový dluh veřejných financí v poměru k HDP.¹

Vláda České republiky ve spolupráci s Českou národní bankou stanovila jako nejpravděpodobnější datum vstupu ČR do EMU, tedy i hotovostního přijetí eura, 1. leden 2010. Podle zprávy EK komise z listopadu 2005 je to však jediné, co ČR pro přijetí eura doposavad udělala, s čímž však nesouhlasil ministr financí Sobotka.²

¹ Přesná specifikace viz. kapitola 2. 1

² Mafra a.s. [online]. [cit. 31. 3. 2003]. Dostupné z:

<http://ekonomika.idnes.cz/ekonomika.asp?r=ekonomika&c=A051104_132745_ekonomika_maf>

Cílem této diplomové práce je zhodnotit úspěšnost dosavadní snahy vlády ČR o plnění konvergenčních kritérií, posouzení reálnosti přijetí eura ve stanové době a posouzení správnosti načasování přijetí eura z hlediska maximálních přínosů pro ČR.

1 Vývoj evropské ekonomické integrace

1.1 Ekonomická integrace

Ekonomická integrace je procesem odbourávání překážek mezinárodního obchodu, postupného sbližování a propojování ekonomik s cílem vytvořit jednotný ekonomický celek v němž se budou moci veškeré výrobní faktory pohybovat zcela bez omezení a jež bude jednotně vystupovat vůči svému okolí.

„J. Tinbergen rozlišoval dva typy integrací - pozitivní a negativní.“³[1]

Negativní integrace značí proces, jež má za úkol odbourat překážky (např. cla, vývozní a dovozní omezení) optimálního fungování obchodu.

Pod pojmem **pozitivní integrace** lze naopak chápat proces, kdy vznikají společné nástroje a instituce, které umožní hladké fungování vytvořeného trhu.

Ekonomickou integraci je možno dále rozdělovat podle následujících hledisek:

- způsob vytváření integrace
- rozsah teritoria
- stupeň intenzity propojení ekonomik

„První hledisko - podle způsobu vytváření integrujícího se ekonomického komplexu rozlišujeme:

³ KRAFT J. a FÁREK J., *Světová ekonomika*, 1. vyd. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-712-8

- **integrací horizontální**, kdy integrační procesy zahrnují zároveň všechna odvětví ekonomik integrujících se zemí,
- **integrací vertikální**, kdy integrační procesy propojují ekonomiky zprvu pouze ve vybraných odvětvích, i když i zde je cílem integrovat postupně všechna odvětví⁴ [1]

Dle rozsahu teritoria rozlišujeme tři stupně integrace:

- **lokální integrace** - propojení ekonomik na malém prostoru, obvykle několik sousedních zemí (např. Benelux)
- **kontinentální integrace** - propojení ekonomik většiny zemí daného kontinentu (např. EU, NAFTA)
- **globální integrace** - propojení většiny ekonomik světa

Nejčastěji používaným hlediskem je intenzita propojení integrujících se ekonomik. Podle tohoto hlediska rozeznáváme tyto stupně:

- **Pásmo volného obchodu** - základní a nejnižší prvek ekonomické integrace. V rámci dohody dochází k odbourání cel mezi zúčastněnými zeměmi. Oproti třetím zemím však neexistuje jednotná celní politika, což může vést k destabilizaci integrace. Neboť zde existují tendence, aby veškerý styk s nezúčastněnými zeměmi probíhal přes zemi s nejnižšími cly. Tento prvek lze však zároveň chápat jako motiv ke sjednocení celní politiky a tedy i stimul pro vytvoření vyššího stupně ekonomické integrace, celní unie.
- **Celní unie** - v této fázi vystupují integrující se země navenek jako jeden celní prostor se společnou celní politikou a stejnými celními sazbami. Uvnitř uskupení jsou odstraněna veškerá cla a obchodní omezení bránící svobodnému pohybu zboží a služeb.
- **Společný trh** - vykazuje již velmi vysoký stupeň propojení ekonomik. Kromě volného pohybu zboží a služeb, dochází i k volnému pohybu výrobních faktorů - tedy práce a kapitálu.

⁴ KRAFT J. a FÁREK J., *Světová ekonomika*, 1. vyd. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-712-8

- **Měnová unie** - propojené ekonomiky zavádějí společnou měnu a provádějí společnou monetární politiku. Dále dochází ke značné koordinaci v oblasti hospodářské politiky, daňových systémů a sociální politiky.
- **Politická unie** - nejvyšší stupeň - tzv. úplná integrace. Integrované země vystupují jako jedna. Mají společnou vládu, společné orgány a jedno občanství.

1.2 Integrace západní Evropy před Maastrichem

Po 2. světové válce se Evropa musela potýkat se značnými problémy plynoucími z devastace většiny zemí válečnou vřavou. Během války došlo ke značnému poškození průmyslu a evropské státy měly problém vyrobit dostatečné množství produkce, aby zabezpečily potřeby svých obyvatel.

Na oživení západoevropských států se chtěly podílet i Spojené státy americké. Území USA 2. světová válka prakticky nezasáhla a jejich průmysl byl oproti zbytku světa značně na výši. Potřebovaly však ekonomicky silného partnera pro export svých výrobních přebytků a zamezení ekonomické recese, která by mohla nastat. První pokus ekonomické spolupráce mezi západoevropskými zeměmi zachycuje **Marshallův plán**. Na jeho základě se USA zavázaly k dodávkám průmyslových a zemědělských výrobků do evropských zemí na dlouhodobý úvěr.

Za první skutečný krok ekonomické integrace Evropy se však považuje založení **Evropského sdružení uhlí a oceli**, označované někdy také jako **Montánní unie**. Smlouvu o jeho vzniku podepsalo v Paříži 18. dubna 1951 6 zemí: SRN, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko. Jednalo se o první vertikální integraci v oblasti uhelného a ocelářského průmyslu. Fakticky začalo fungovat až od roku 1953 a zrušilo cla na uhlí a ocel v rámci společenství.

V roce 1957 došlo k podpisu **Římských smluv**. Na jejich základě vzniká od 1. ledna 1958 první horizontální integrace - **Evropské hospodářské společenství** a druhá vertikální - **Evropské společenství pro atomovou energii**. Členské státy byly stejné jako v případě ESUO. Euroatom si klade za cíl rychlý rozvoj využití jaderné energie pro výrobu elektřiny, spolupráci při stavbě nových atomových elektráren a využití atomové energie pro mírové účely. EHS při svém vzniku začalo fungovat jako pásmo volného obchodu. V Římských smlouvách však již byl naznačen i budoucí vývoj - celní unie a společný trh. EHS již také vykazuje jisté prvky nadstátnosti. Vznik EHS výrazně pomohl oživení zahraničního obchodu. Většímu rozvoji však bránila nejednotnost cel vůči ostatním zemím. To urychlilo snahy o přijetí společné celní politiky vůči třetím zemím a vzniku celní unie, což se podařilo v roce 1968.

Větší propojení v oblasti obchodu však vyžadovalo i lepší spolupráci v oblasti výroby - vznik společného trhu. Základ tomu byl položen podpisem tzv. slučovací smlouvy. Na jejím základě vznikají od 1. července 1967 **Evropská společenství**, jež sdružují EHS, ESUO a Euroatom.

V roce 1973 vstupují další členské země - Velká Británie, Irsko a Dánsko. V polovině 70. let však byla Evropa zasažena nejhlubší poválečnou hospodářskou recesí. Tuto recesi se jednotlivé státy rozhodly řešit individuálně a na úkor společenství jako celku, což jim malá dosavadní provázanost umožňovala. Došlo ke snížení zahraničního obchodu, pokles temp růstu HDP, značnému omezení investic a zvýšení nezaměstnanosti. Zvláště nezaměstnanost se jednotlivé státy snažily řešit zaváděním různých obchodních bariér vně integračního uskupení, což mělo za následek stále větší pokles mezinárodního obchodu, protěžování neefektivních domácích výrob a dlouhodobou hospodářskou stagnaci.

Tyto nepříjemné důsledky hospodářské krize iniciovaly tlak na dobudování společného trhu. Evropská komise v roce 1985 přijala **Bílou knihu**, jež obsahovala časový plán prací a překážky, jež je třeba odstranit. Právní formu

dobudování společného trhu dal **Jednotný evropský akt**, jež byl přijat v roce 1986. Přijetí mělo za následek jisté nové prvky - např. většinové hlasování v Radě, vznik strukturálních fondů na podporu ekonomicky slabších regionů, větší důraz na ochranu životního prostředí, podpora vědy a výzkumu.

V 80. letech také docházelo k dalšímu rozšiřování. V roce 1981 bylo přijato Řecko a o 5 let déle, tedy k 1. 1. 1986 Španělsko a Portugalsko.

1.3 Maastrichtské smlouvy

Na počátku 90. let již byl zcela vytvořen společný trh. Došlo k odbourání veškerých překážek v oblasti obchodu, byl umožněn volný pohyb osob, a to jak ekonomicky aktivních tak i neaktivních, a služeb. Vznikla potřeba provázání i v jiných oblastech, než pouze ekonomických - vystupovat navenek jako jeden celek v zahraničně politických otázkách. Proto však bylo třeba sjednotit zákonodárství, budovat společnou obranu ze společných prostředků, vyšší spolupráci v sociálně-politických otázkách. Nic z toho však Římské smlouvy nezachycovaly. Potřeba písemného zachycení vyústila v podpis nových smluv - Smlouva o evropské unii a Smlouva o založení evropského společenství. Obě smlouvy vznikly v nizozemském Maastrichtu na přelomu let 1991 a 1992, poté byly přijaty Radou a v listopadu 1993 vstoupily v platnost.

Smlouva o evropské unii zachycuje cíle, již chce unie dosáhnout, základní pilíře a zavádí pojem evropské občanství. Základními pilíři Evropské unie jsou:⁵

- **Zakládající smlouvy** - sem spadá podpora ekonomického a sociálního rozvoje, společné politiky v oblasti dopravy, zemědělství a zahraničního obchodu, koordinované politiky, vytvoření hospodářské a měnové unie. První pilíř má nadnárodní charakter.

⁵ Smlouva o Evropské unii. Dostupná z:

<http://www.univie.ac.at/RI/home/eur/20041101/CS_EUTreaty20041101.pdf>

Členské státy delegují část své národní suverenity na EU a to v oblastech, jež jsou stanoveny smlouvou. Rozhodnutí v těchto oblastech jsou prováděna orgány EU (např. Rada, Parlament, Komise a Soudní dvůr)

- **Společná zahraniční a bezpečnostní politika** - rozhodnutí v této oblasti zůstávají v rukou členských států. O většině věcí se rozhoduje jednomyslně v Radě. Cílem je vytvořit společnou obranu jednotku - síly rychlé reakce EU.
- **Spolupráce ve věcech vnitra a justice** - jádrem je policejní a soudní spolupráce v trestních věcech a spolupráce při předcházení a potírání rasismu a xenofobie.

Smlouva o založení Evropského společenství navazuje na Římské smlouvy a v mnohém je rozšiřuje. Deklaruje cíl vytvoření hospodářské a měnové unie a posiluje kompetence společenství. Stanovuje také hlavní orgány společenství:⁶

- Rada
- Komise
- Evropský parlament
- Soudní dvůr
- Účetní dvůr

1.4 Od Maastrichtu po současnost

Podpisem Smlouvy o EU a o založení Evropského společenství však vývoj nekončí. Od 1. ledna 1995 se staly součástí společenství Finsko, Švédsko a Rakousko a EU se rozrostla na známou „patnáctku“.

⁶ Smlouva o založení Evropského společenství. Dostupná z:

<<http://www2.euroskop.cz/data/files/10/4E1686FA-9878-450C-AA50-6AD435E86594.pdf>>

Od 1. května 1999 vstoupila v platnost **Amsterdamská smlouva**, jež revidovala Smlouvu o EU a Římské smlouvy. Týkala se především otázek okolo obsazování míst v Komisi, změn v hlasovacích kvótách a společné bezpečnostní politiky.

Ke konci 90. let začala EU jednat s kandidátskými zeměmi z bývalého východního bloku o vstupu do EU. Podkladem pro jednání byla **Agenda 2000**, která se zabývala dopadem předpokládaného rozšíření EU na politiku a finanční rámec EU.

1. ledna 1999 byl završen zatím nejvyšší vývojový stupeň ekonomické integrace - evropská měnová unie, zavedením nové společné měnové jednotky euro v bezhotovostní podobě v 11 členských státech. Od 1. ledna 2002 začalo euro platit i jako hotovostní platidlo v 12 členských státech a nahradilo tak původní národní měny.

1. května 2004 došlo k očekávanému rozšíření o 10 nových členských států - Česká republika, Slovenská republika, Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Malta, Kypr, Litva, Lotyšsko a Estonsko.

Před EU nyní stojí úkol zřejmě nejtěžší, dokončení ekonomické integrace až po nejvyšší stupeň - politická unie. Prvním krokem měla být společná Evropská ústava. Po dlouhých jednáních vstoupil její návrh do ratifikačního řízení. Aby vstoupila v platnost, musí být přijata všemi 25 členskými státy. Ve 13 zemích byla přijata, poté ji však občané 2 států - Francie a Nizozemska v referendu odmítli a ratifikační proces byl ve většině dalších států (včetně ČR) pozastaven.

1.5 Vznik EMU

1.5.1 Základy měnové unie

Počátky plánování vzniku měnové unie lze datovat k roku **1962**. Již v tomto roce zdůrazňovala Komise EHS nutnost koordinace měnové oblasti z důvodů negativních dopadů kurzových změn na fungování společného trhu. V roce **1969** bylo na konferenci nejvyšších představitelů členských států ES v Haagu rozhodnuto o přechodu k měnové unii. V tzv. „Vernerově zprávě“ vydané v roce 1970 byl představen plán na vznik EMU v průběhu 10 let. Tento plán však z řady důvodů (především kvůli hospodářské krizi v 70. letech) neuspěl.

V roce **1979** vzniká Evropský měnový systém. Tento systém je založen za účelem vytvoření spolehlivého mechanismu směnných kursů měn členských států, k podpoře jejich vzájemných obchodních vztahů a prohloubení integračního procesu. Základem jsou:

- Evropská měnová jednotka (ECU) - společná měnová jednotka EMS, tvořena košem všech členských měn.
- Mechanismus směnných kurzů - každá měna měla stanoven střední kurz vůči ECU, kurzové rozpětí bylo stanoveno na $\pm 2,25\%$, pro Velkou Británii, Španělsko a Itálii $\pm 6,00\%$. Po úspěšném vývoji v 80. letech bylo na počátku 90. let rozšířeno na $\pm 15\%$. Rozšíření flukтуаčního pásma bylo důsledkem posilování USD, devalvace členských měn EMS a neschopnosti některých měn se v EMS udržet.
- Úvěrový mechanismus pro pomoc slabším měnám - prostředky na udržování stability měn EMS.
- Evropský fond měnové spolupráce - shromažďoval a rozhodoval o použití rezervních prostředků na intervence.

V červnu 1988 potvrdila Evropská rada záměr postupně zavést měnovou unii a pověřila výbor, jemuž předsedal Jacques Delors, v té době předseda Evropské komise, aby navrhl konkrétní etapy směřující k tomuto cíli. Výbor se sestával převážně z guvernérů národních centrálních bank ES.

Výsledná zpráva, tzv. **Delorsova zpráva**, navrhla, aby bylo měnové unie dosaženo ve třech samostatných avšak na sebe navazujících krocích.

1.5.2 Fáze vývoje EMU

První fáze

Na základě Delorsovy zprávy rozhodla Evropská rada v červnu 1989, že první etapa realizace Hospodářské a měnové unie bude zahájena **1. července 1990**. K tomuto dni byla zrušena v podstatě veškerá omezení pohybu kapitálu mezi členskými státy.

Výbor guvernérů centrálních bank členských zemí byl pověřen úkoly, které stanovila Rada svým rozhodnutím. K těmto úkolům patřily konzultace v oblasti měnových politik členských států a prosazování jejich koordinace s cílem dosáhnout cenové stability.

Realizace druhé a třetí etapy vyžadovala úpravu Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (Římská smlouva), aby bylo možné zavést potřebnou institucionální strukturu. Jednání vyústila ve Smlouvu o Evropské unii. Obsahem této smlouvy byla i Maastrichtská konvergenční kritéria, která musí být splněna, aby se daná země Evropské unie kvalifikovala pro zavedení jednotné měny.

Druhá fáze

Druhá fáze EMU se datuje od 1. ledna 1994. V tuto dobu byl založen **Evropský měnový institut**, který nahradil do té doby existující výbor guvernérů. Provádění měnové politiky EU zůstalo plně v kompetenci národních orgánů. Hlavními úkoly bylo:

- posílení spolupráce mezi centrálními bankami a koordinace měnových politik
- provádění příprav nezbytných k ustavení Evropského systému centrálních bank, k provádění jednotné měnové politiky a ke vzniku jednotné měny ve třetí etapě

Diskuze a spekulace o pojmenování nové společné jednotky ukončilo rozhodnutí Evropské rady v **prosinci 1995** v Madridu. Pro novou společnou měnu, jež má být zavedena od 1. ledna 1999, bude používáno ve všech členských státech označení **euro**. 1. ledna 1999 bude také zahájena 3. etapa EMU.

1. června 1998 byla ustanovena Evropská centrální banka a EMI tímto datem vstoupil do své likvidace.

Třetí fáze

Třetí fáze začala přesně dle plánu 1. ledna 1999. Byly neodvolatelně stanoveny směné kurzy členských měn vůči euru:⁷

1 € =

- 40,3399 BEF (belgických franků)
- 1,95583 DEM (německých marek)
- 166,386 ESP (španělských peset)
- 6,55957 FRF (francouzských franků)
- 340,750 GRD (řeckých drachem)
- 0,787564 IEP (irských liber)
- 1936,27 ITL (italských lir)

⁷ ECB [online] Dostupné z: <<http://www.ecb.int/bc/intro/html/index.cs.html#map>>

- 40,3399 LUF (lucemburských franků)
- 2,20371 NLG (nizozemských guldenů)
- 13,7603 ATS (rakouských šilinků)
- 200,482 PTE (portugalských escudo)
- 5,94573 FIM (finských marek)

ECB také začala provádět společnou měnovou politiku. 1. ledna 2001 vstoupilo do EMU také Řecko.

Od 1. ledna 2002 vstupuje euro v platnost také jako hotovostní platidlo v 12 zemích eurozóny: Belgie, Německo, Řecko, Španělsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko a Finsko.

1.5.3 Orgány EMU

Hladké fungování EMU mají zajistit dvě instituce - Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank (ECB a národní centrální banky všech členů EU). Obě instituce vznikly k 1. červnu 1998.

Evropská centrální banka

Sídlem ECB se stal německý Frankfurt nad Mohanem. Od 1. ledna 1999 nese ECB odpovědnost za monetární politiku eurozóny⁸. Má výhradní právo rozhodovat o vydávání bankovek v eurozóně. Hlavním úkolem ECB je udržování stabilní kupní síly eura - držet inflaci v eurozóně na nízké úrovni. Další úkoly jsou:

- Provádění devizových operací
- Držení a správa devizových rezerv
- Podpora plynulého fungování platebních systémů (např. TARGET)

⁸ Země, které zavedly euro a jsou členy EU

- Shromažďování statistických informací
- Bankovní dohled

Řízením ECB je pověřena **Rada guvernéřů** - hlavní rozhodovací orgán, v čele stojí prezident, od 1. listopadu 2003 Jean-Claude Trichet. V radě zasedá 6 členů Výkonné rady ECB a guvernéři centrálních bank eurozóny. Rada zasedá obvykle 2 krát do měsíce. Rada guvernéřů přijímá obecné zásady fungování Eurosystemu⁹ a určuje monetární politiku. Dalšími orgány jsou **Výkonná rada** a **Generální rada**.

Výkonná rada má 6 členů - prezident ECB, viceprezident ECB a 4 další členové Rady guvernéřů. Výkonná rada připravuje zasedání Rady guvernéřů, provádí monetární politiku a řídí chod ECB.

V Generální radě mají zastoupení všechny státy EU. Zasedání se účastní: prezident a viceprezident ECB, guvernéři CB států EU + někteří další, bez hlasovacího práva (např. členové Evropské komise, předseda Rady EU). Generální rada plní úlohu zaniklého EMI. Činnost Generální rady je omezena do doby, než veškeré členské státy EU přijmou euro. Z řady úkolů lze za nejdůležitější považovat přípravné práce pro stanovení neodvolatelných směnných kurzů měn členských států, které doposud nepřijaly euro.

ECB je odpovědná institucím EU, ale v oblasti rozhodovací je na nich zcela nezávislá. Představitelé ECB nesmějí při rozhodování přijímat pokyny od institucí EU či členských států.

⁹ ECB a národní centrální banky zemí, jež zavedly euro

1.6 Současná situace EMU

1.6.1 Vývoj měnového kurzu

Úspěšné fungování ekonomiky si bezpochyby vyžaduje silnou, stabilní a po všech stránkách kvalitní měnu. Takovou měnou měla být a jistě stále i být má nová měna EU euro. Euro se mělo stát na světových trzích rovnocenným soupeřem americkému dolaru.

Při nástupu eura v bezhotovostní podobě byl kurz EUR/USD zhruba 0,85. Ihned po jeho zavedení však došlo k oslabení měnového kurzu eura až na 1,2098 EUR/USD ke konci roku 2000. Rok 2001 se vyznačoval fluktuacemi měnového kurzu od 1,05 do 1,18 EUR/USD. Od konce roku 2001 lze pozorovat dlouhodobý trend postupného posilování měnového kurzu eura vůči americkému dolaru. Na počátku roku 2005 se pohyboval kurz na historicky nejsilnější hranici 0,7334 EUR/USD. Od počátku roku 2005 lze pozorovat mírné oslabení zhruba na hranici 0,85 EUR/USD. Popsaný vývoj je dobře patrný z následujícího grafu.

Graf č. 1 Vývoj kurzu USD/EUR v letech 1999 - 2006

Zdroj: Kurzy.cz, s. r.o. Dostupné z:

<[http://www.kurzy.cz/kurzy-](http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&m1=EUR&m2=USD&T=0%2F&V=2&od=01.01.1999&do=7.4.2006)

[men/kurzy.asp?A=G&m1=EUR&m2=USD&T=0%2F&V=2&od=01.01.1999&do=7.4.2006](http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&m1=EUR&m2=USD&T=0%2F&V=2&od=01.01.1999&do=7.4.2006)>

Fluktuaci měnového kurzu ovlivňuje celá řada faktorů. Zjednodušeně je můžeme rozdělit do 3 skupin. „ Za prvé, vlivy dlouhodobé povahy, k nimž se řadí místo a úloha země ve světové ekonomice (zejména mezinárodním obchodu a v kapitálových tocích) a tempa růstu domácí produkce, efektivnosti a produktivity práce. Za druhé, faktory střednědobé, mezi nimiž figurují stav obchodní a platební bilance, rozdíly temp inflace (kuní síla měny), úroveň úroků, dovozní režim (cla, kvóty), proexportní nástroje, stav státních financí (deficity státních rozpočtů) a celkové investiční klima. Třetí skupinu tvoří nejrůznější krátkodobé efekty spjaté např. s výkyvy ve fungování kapitálového trhu, s intervencemi centrálních bank, s politickými zvraty apod.“¹⁰ [1]

Pozvolné, avšak velmi významné posilování kurzu eura lze spatřovat v dlouhodobých a střednědobých faktorech. Euro si po svém zavedení získalo značnou oblibu u velkých finančních investorů a centrálních bank řady států, především asijských, které začaly postupně své devizové rezervy, původně uchovávané v amerických dolarech, konvertovat v eura. Tato zvýšená poptávka po eurech měla logický následek - apreciaci devizového kurzu eura a naopak deprecii USD. Pro tento vzájemný vztah hovoří i dlouhodobě vysoký schodek obchodní bilance USA a vysoké každoroční deficity veřejných rozpočtů. Pokud by se euru podařilo vytlačit dolar i z mezinárodního obchodu s ropou, dalo by se předpokládat další posilování kurzu eura. Nelze však předpokládat, že by vedení EMU o takovýto trend usilovalo. Naopak oslabení kurzu by napomohl vyšší úrokový diferenciál mezi EMU a USA, současný vývoj tomu však nenapovídá¹¹.

Mírné oslabení v roce 2005 je především následkem intervencí ECB, která si je dobře patrna nepříznivého dopadu příliš silného eura na ekonomiku EU.

¹⁰ KRAFT J. a FÁREK J., *Světová ekonomika*, 1. vyd. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-712-8

¹¹ Základní úroková sazba ECB platná k 15. 3. 2006 činila 2,5 %, zatímco základní úroková sazba FEDu činila k 29. 3. 2006 4,75 %.

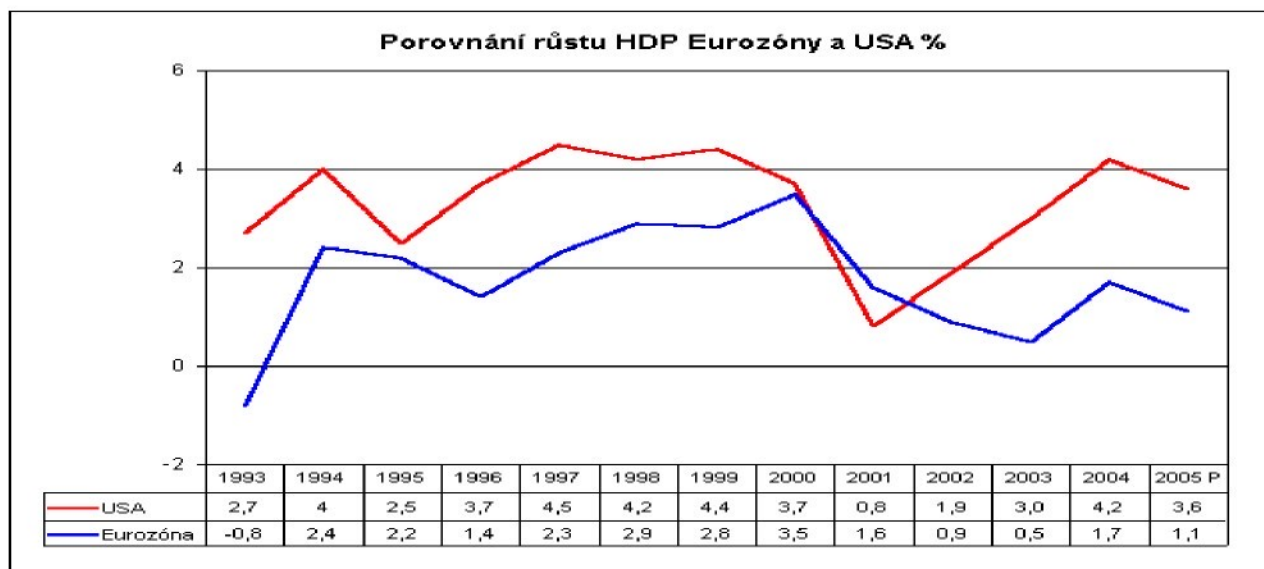
1.6.2 Ekonomická situace zemí eurozóny

Země eurozóny se již několik let (až na výjimky Irsko, Španělsko) potýkají se stagnací ekonomiky. Euro zatím nesplnilo očekávání svých tvůrců. Mělo se stát hlavním hnacím motorem EU v soutěži s USA. Opak se však stal bohužel pravdou. Ekonomiky eurozóny se nedokázaly přizpůsobit výraznému posílení kurzu vůči všem světovým měnám. V důsledku toho došlo ke znevýhodnění exportérů v zemích eurozóny a následné ekonomické stagnaci. Někteří evropští politici, v důsledku ekonomické recese v jejich zemi, zacházejí ve svých tvrzeních o euru poměrně daleko. Například italský premiér Silvio Berlusconi ve svých výročích uvedl, že „Prodiho euro poškodilo každého“¹².

I přes nevýhodný kurz eura pro exportéry dosahovaly země eurozóny aktivní bilance zahraničního obchodu. Poslední vývoj na světových trzích má však za následek postupné snižování tohoto aktivního salda. V neprospěch eurozóny hovoří především oslabení ekonomického růstu v USA a Velké Británii (s nimiž mají státy eurozóny tradičně aktivní bilanci) a tudíž i menší poptávka po exportu, dále vysoká cena ropy a zemního plynu a liberalizace obchodu s Čínou. Všechny tyto aspekty mají za následek jednak zmenšení exportů, ale tím pádem i snížení růstu GDP v ekonomikách eurozóny.

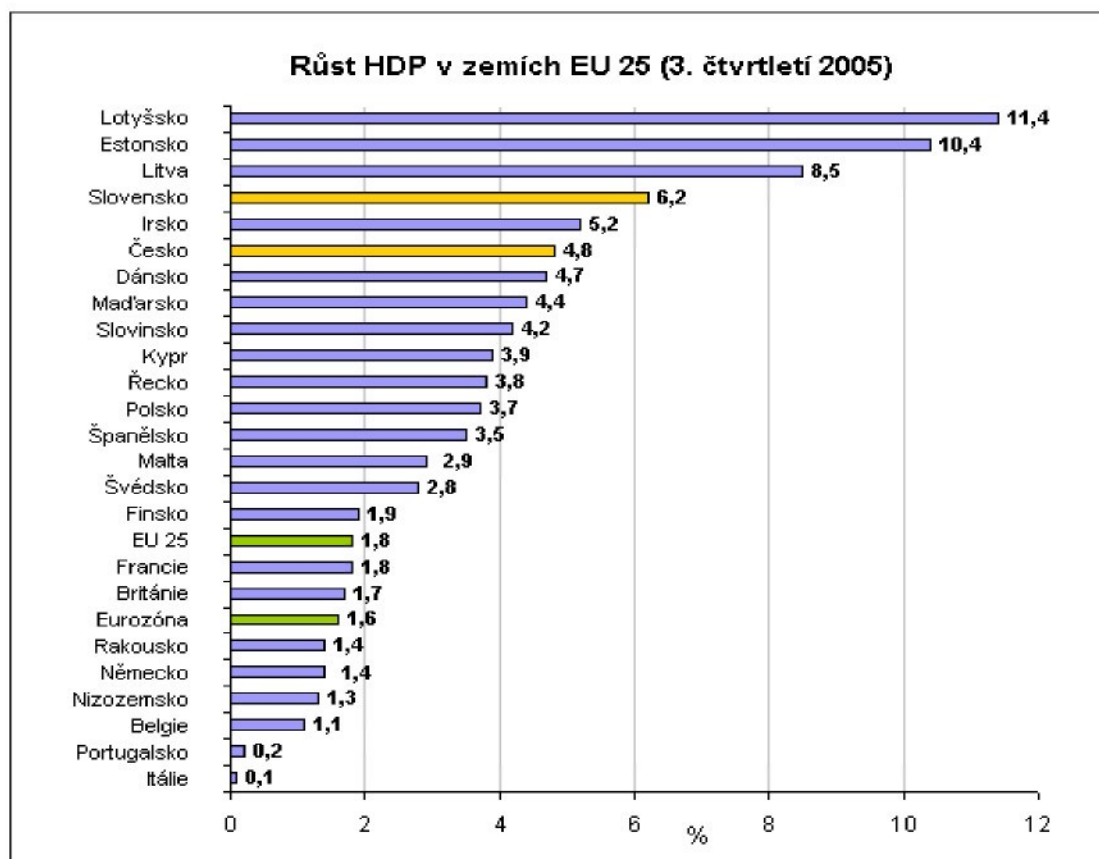
¹² *Patria Online, a.s.* [online]. [cit. 28. 7. 2005]. Dostupné z: http://www.patria.cz/zpravodajstvi/komentare_zobraz.asp?ka=1162114

Graf č. 2

Zdroj: Euroekonom.cz. Dostupné z: < <http://www.euroekonom.cz/grafy-html/hdp-euro-usa.html> >

Graf č. 3

Zdroj: Euroekonom.cz. Dostupné z: < <http://www.euroekonom.cz/grafy-html/hdp-eu-ctvrtleti.html> >

Na grafu č. 2 je na první pohled patrný rozdíl mezi dynamikou ekonomického růstu v USA a eurozóně. V důsledku tohoto vývoje nedochází ke sblížování GDP USA a EU, ale naopak k dalšímu prohlubování rozdílu.

Druhý graf zachycuje růst GPD ve všech zemích EU za 3. čtvrtletí 2005. Obdobně jako ve 3. čtvrtletí roku 2005 se vyvíjel GDP za jednotlivá čtvrtletí od roku 2003. Na základě tohoto vývoje lze usuzovat na větší dynamiku nových členských států (vyjma Malty) a naopak jen mírný růst většiny zemí eurozóny. V porovnání průměrného růstu GDP v zemích eurozóny a celé EU za celé období od roku 2003 si lépe stojí celá EU, opět hlavně díky růstu v nových členských státech.¹³

Nezaměstnanost se v zemích eurozóny dlouhodobě drží mezi 8,5 % až 9 %. V porovnání s USA si opět eurozóna nestojí nejlépe, neboť v USA se pohybuje nezaměstnanost o 2,5 až 3 procentní body níže.

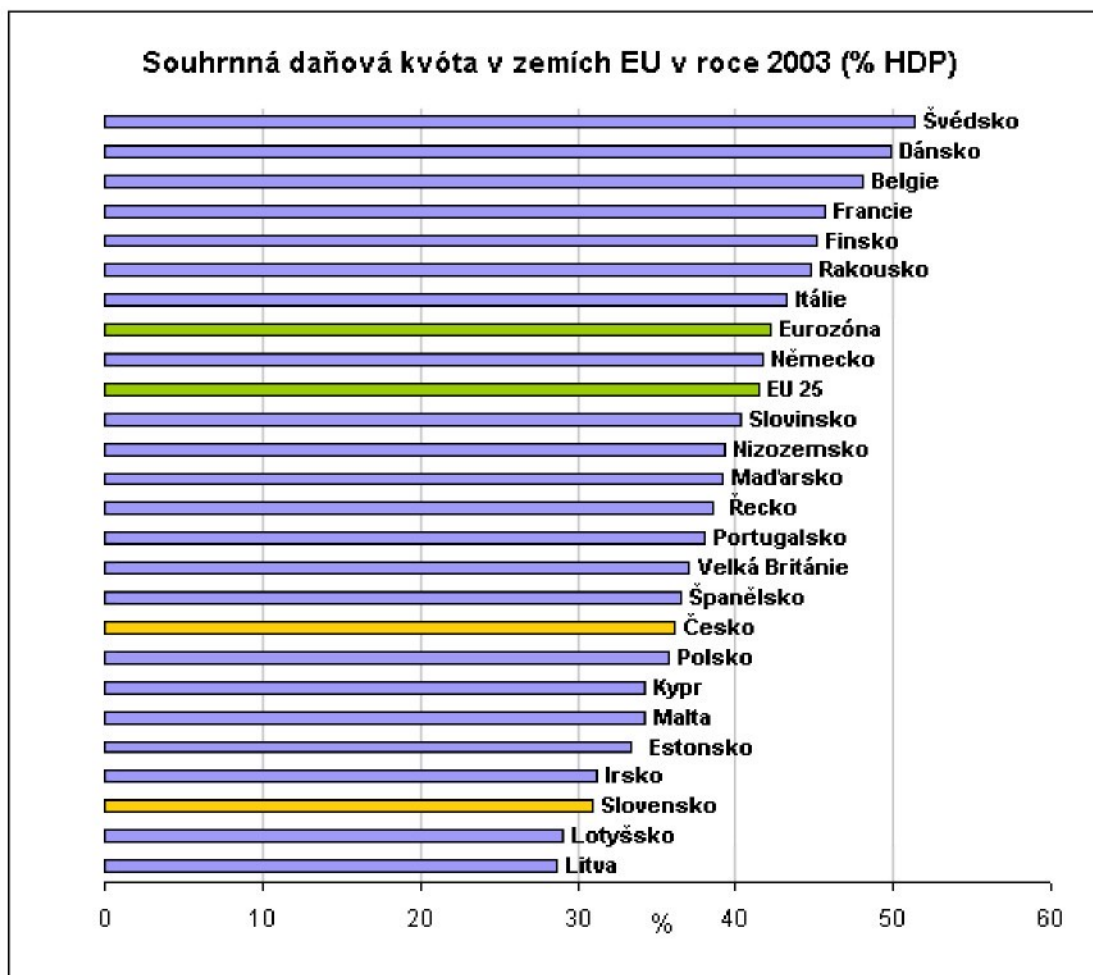
Inflace se v eurozóně dlouhodobě pohybuje okolo 2 až 2,5 %. Přičemž poslední trend byl spíše její pokles až na 2 %. Za poslední čtvrtletí roku 2005 lze očekávat růstový trend zapříčiněný růstem cen energetických surovin.

Ze stručné charakteristiky ekonomické situace zemí eurozóny je patrné, že euro zatím neplní funkci, kterou si od něj jeho tvůrci slibovali a že se prozatím nepodařilo nastartovat zdravý ekonomický růst. Pokud EU jako celek nezmění své dirigistické a statické chování, lze jen těžko předpokládat, že k růstu v brzké době dojde. EU by měla opustit modely, které fungovaly v minulých desetiletích. Je nutné reformovat neefektivní zemědělskou politiku, která odčerpá přibližně 45 % rozpočtu EU. Peníze z této oblasti by měly být přesunuty na podporu vědy, výzkumu a vzdělání. Vzestupu ekonomiky eurozóny by také prospělo dokončení liberalizace pohybu služeb a pracovních sil na celém území EU. V neposlední řadě by řada

¹³ Grafy za všechna čtvrtletí od roku 2003 jsou dostupné na internetu. Zdroj: Euroekonom.cz. Dostupné z: < <http://www.euroekonom.cz/grafy-html/hdp-eu-ctvtletí.html> >

starých členských států měla sáhnout ke snížení daňové kvóty, aby se jejich ekonomiky opět staly zajímavé pro investory a zároveň je prosperující výrobci neopouštěly. Lze tak usuzovat na základě inverzního vztahu mezi výší daňové kvóty a přírůstků GDP, jež je patrný na grafech č. 3 a č. 4.

Graf č. 4

Zdroj: Eurostat

Dostupné z: < <http://www.euroekonom.cz/grafy/eu25-dane.gif> >

1.6.3 Ostatní země spojené s eurem

Kromě 12 zemí se euro používá jako vlastní měna i v dalších zemích. 3 z nich mají dokonce i právo vydávat vlastní mince - Monako, San Marino a Vatikán. Další země používající euro jako vlastní měnu jsou Andorra, Kosovo a Černá Hora, tyto však vlastní mince nerazí. Nahrazení vlastní měny měnou euro

lze označit jako proces euroizace. Země se dobrovolně rozhodly vzdát vlastní měny a tudíž i vlastní monetární politiky. Přijaly euro za svou vlastní měnu, ale nemají vliv na rozhodování ECB. Tento proces je značně finančně náročný ve svém počátku, kdy domácí CB musí od svých rezidentů vykoupit domácí měnu a konvertovat ji. Naproti tomu však stojí pozitiva: získání stabilní měny, zánik nákladů na udržování kurzu domácí měny, pokles úrokových sazeb, stabilnější finanční sektor a větší důvěryhodnost pro zahraniční investory.

Mimo země jež přijaly euro za domácí měnu, má celá řada dalších států svou domácí měnu s eurem nějakým způsobem svázanou.

- První skupina: země jež vstoupily do ERM II¹⁴: Dánsko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Slovinsko a Slovensko
- Druhá skupina: země mající režim pevného kurzu s navázáním na euro : Bulharsko, Bosna a Hercegovina
- Třetí skupina: africké země, používající CFA frank, jež je v pevném poměru navázán na euro: Čad, Benin, Burkina Faso, Gabun, Guinea-Bissau, Kamerun, Kongo, Mali, Niger, Pobřeží slonoviny, Rovníková Guinea, Senegal, Středoafriická republika, Togo
- Čtvrtá skupina: země, jež jsou oficiálně součástí Francie, avšak nejsou součástí EMU, používají CPF frank, jež je opět v pevném poměru navázán na euro : Francouzská Polynésie, Futuna, Nová Kaledonie a Wallis
- Pátá skupinu: země, jež mají své měny v pevném poměru navázané na euro: Komory a Kapverdy

¹⁴ Systém ERM II je rozpracován v kapitole 2. 2. 3. na straně 35.

2 Maastrichtská konvergenční kritéria

2.1 Stručná charakteristika

Maastrichtská konvergenční kritéria, jak již název napovídá, vycházejí z Maastrichtské smlouvy o EU. Jejich cílem je udržení stability měnového kurzu. Tato kritéria musí být plněna ze strany států předtím, než vstoupí do závěrečné fáze přijetí eura. O tom, zda země kritéria splnila, rozhoduje Komise a ECB. Kritéria jsou jednak z oblasti měnové, a jednak z oblasti fiskální.

Monetární oblast:

- **Kritérium cenové stability** - kritérium se bezprostředně týká stability cenové úrovně v dané zemi. Průměrná výše inflace během 1 roku před posuzováním měřená pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen může být maximálně o 1,5 % vyšší, než je průměr inflací 3 států EU, vykazující nejlepší hodnoty v této oblasti.
Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb - průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba v průběhu jednoho roku před posuzováním nesmí překročit o více jak 2 % průměrnou dlouhodobou úrokovou míru 3 zemí EU, vykazující nejlepší hodnoty v oblasti cenové stability. Úrokové sazby jsou měřeny na základě dlouhodobých vládních obligací (nebo jim obdobných cenných papírů) se splatností 10 let.
- **Kritérium kurzové konvergence** - měna se musí po dobu 2 let před posuzováním účastnit kursového mechanismu ERM II. Měna má od ECB určené flukтуаční pásmo v němž se musí pohybovat. Pro splnění tohoto kritéria nesmí během 2 let, za něž probíhá hodnocení, dojít k devalvaci centrální parity a měna se musí bez větších tlaků udržovat v daném flukтуаčním pásmu okolo centrální parity.

Fiskální oblast:

- **Kritérium hrubého veřejného dluhu** - poměr hrubého veřejného dluhu k GDP by neměl převýšit hranici 60 % s výjimkou, kdy se toto kritérium uspokojivě snižuje a blíží se této referenční hodnotě.
- **Kritérium veřejného deficitu** - poměr deficitu veřejných rozpočtů během jednoho roku k GDP nesmí překročit hranici 3 %. Výjimečně lze toto kritérium považovat za splněné, pokud tento poměr výrazně klesal a blíží se požadované hranici, nebo pokud překročení této hranice bylo pouze výjimečné a dočasné.

2.2 Detailnější pohled na maastrichtská konvergenční kritéria

Jelikož výše uvedené formulace umožňují kolikrát i rozdílný výklad, mnohdy je problematika i poměrně složitá, než aby se nechala stručně shrnout, jsou rozpracovány v následující části jednotlivé body poněkud komplexněji.

2.2.1 Cenová stabilita

Cenová stabilita je jeden z hlavních cílů ECB. Proto je na toto kritérium kladen poměrně silný důraz. ECB a Komise nepřipouští žádné výjimky v této oblasti (např. oproti fiskálním kritériím). O to více však může zarazit formulace *nejlepší hodnota inflace*, která dává poměrně veliký prostor k polemice. Takto formulované kritérium jasně nevymezuje, průměr inflace jakých 3 zemí bude brán jako rozhodující. Obecně lze říci, že lze toto formulování zobecnit s *nejnižší mírou inflace*.

ECB má stanovený inflační cíl ve výši 2 %. Vyjdeme-li z úvahy, že cílem ECB je, aby vstup nových států do eurozóny nevyvolal pokud možno žádné výkyvy, můžeme soudit, že za nejlepší hodnoty inflace (pro potřebu konvergenčních kritérií), budou opravdu považovány ty nejnižší, neboť po připočtení tolerance překročení o 1,5 %, vyjde zhruba inflace na hranici 3 %.

Pokud by byla brána za nejvhodnější inflaci nějaká vyšší, mohlo by se stát, že by přijetí nových zemí do eurozóny mohlo ohrozit inflační cíl ECB.

Jistý nesoulad mezi jednotlivými zeměmi je i v metodice měření inflace. Obvykle se používá index spotřebitelských cen - CPI, index cen průmyslových výrobků - PPI a cenový deflátor. Složení jednotlivých košů v různých zemích je obvykle rozdílné a rozdílná je i metodika porovnání cen. Aby EU zajistila srovnatelnost tohoto kritéria, zavedla jednotnou metodiku a cenová hladina se měří pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen - HICP. Tento index je plně harmonizován pro všechny státy EU a umožňuje relevantní srovnání.

2.2.2 Dlouhodobé úrokové sazby

Toto kritérium je zřejmě nejméně kontroverzní co do hlediska jeho plnění či neplnění. Po té, co bylo ujasněno, jaké státy mají nejlepší inflaci, je hodnota tohoto kritéria zcela jasná. Toto kritérium je obvykle nejméně problematické a většina zemí nemá problém s jeho plněním. Výše úrokové míry je ovlivněna především ratingem země. Z nových zemí EU mají problémy s plněním tohoto kritéria pouze Polsko a Maďarsko.

2.2.3 Kurzový mechanismus ERM II

Aby bylo možné správně posoudit kritérium kurzové stability, je potřeba nejprve pochopit principy fungování kurzového mechanismu ERM II.

Kurzový režim ERM II v roce 1999 volně navázal po zavedení měny euro na svého předchůdce ERM. Zatímco původní systém byl multilaterální (jednotlivé měny byly na sebe navázané navzájem), nový systém již je bilaterální, kdy jsou měny vázány přímo na euro. Jedná se vlastně o systém pevného kurzu, kdy je ECB a Komise určena zúčastněné měně centrální parita vůči euru. Devizový kurz takovéto měny se může poté pohybovat pouze v rozmezí fluktuačního pásma.

„Základními charakteristickými rysy mechanismu ERM II jsou:

- centrální parita a flukтуаční pásmo měn zúčastněných zemí vůči euru jsou stanoveny na základě standardní procedury za účasti ministrů financí, ECB, guvernérů národních centrálních bank a Evropské komise;
- standardní flukтуаční pásmo je $\pm 15 \%$, což nevylučuje možnost stanovení užšího pásma;
- intervenční podpora ECB národní centrální bance (NCB) je automatická na hraně stanoveného pásma (tzv. marginal interventions); případné intervence uvnitř pásma (tzv. intramarginal interventions) ECB nemusí, ale může, podpořit;
- ECB a NCB mají právo zdržet se intervencí v případě ohrožení cíle cenové stability;
- změna centrální parity je prováděna na základě standardní procedury, kterou mají právo vyvolat jak ECB, tak členská země.¹⁵

[6]

Standardní flukтуаční pásmo má význam pro fungování ERM II a pro intervenční podporu od ECB. S udržením se v tomto pásmu obvykle nebývají příliš velké problémy. Pro vyhodnocení kurzové stability se však bere v potaz pásmo mnohem užší, a sice $\pm 2.25 \%$ okolo centrální parity. Centrální banka pro splnění tohoto kritéria navíc nesmí svou měnu v tomto pásmu držet pomocí všech prostředků. Pokud by to bylo pouze za cenu masivních devizových intervencí a značných pohybů s úrokovou sazbou, nelze toto kritérium považovat za splněné. EK bude přihlížet nejen k pohybu kurzu okolo centrální parity, ale i k úrokovému diferencíálu a k devizovým intervencím. Rozdílně je také posuzováno, zda dojde k porušení apreciační či depreciační hranice tohoto pásma. Obecně se za méně závažnou (prakticky i povolenou) považuje porušení apreciační hranice. To však může vést před vstupem do ERM II ke snahám o oslabení devizového kurzu domácí měny.

¹⁵ *Kurzový mechanismus ERM II a kurzové konvergenční kritérium*, 2003. Praha: ČNB

V současné době jsou členy kurzového systému ERM II tyto země: Dánsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovinsko, Kypr a Slovensko.

2.2.4 Fiskální konvergence

V oblasti fiskální konvergence jsou hranice jasně dané a nelze s nimi nijak hýbat. Posuzování může být do jisté míry individuální. Maastrichtská smlouva totiž umožňuje určité překročení těchto mezí. Jednak je to tehdy, pokud se jedná pouze o výjimečné překročení. Druhé možné porušení je, pokud země porušuje kritérium dlouhodoběji, ale má nastartovaný zdravý trend vývoje, který v krátké době povede k jeho splnění. Například v době zavedení bezhotovostního euro v roce 1999 šest zemí eurozóny překračovalo hranici 60 % veřejného dluhu k GDP (Belgie, Itálie, Německo, Nizozemí, Rakousko a Španělsko).

Dále je zde nutné mít na paměti, co všechno se do veřejných rozpočtů zahrnuje. Mylně se totiž lze někdy setkat s rovnicí veřejný rozpočet = státní rozpočet. Státní rozpočet je pouhou součástí rozpočtu veřejného. Dále se sem musí zahrnout rozpočty municipalit, státních organizací hospodařících s vlastním rozpočtem (v ČR například Česká konsolidační agentura, VZP) a dalších státních institucí. Obdobně je tomu i s veřejným dluhem.

Aby poměrování bylo úplné a správné, musí se jak veřejné rozpočty, tak GDP měřit podle metodiky stanovené EU.¹⁶

2.3 Objektivita

Již od samotného zavedení konvergenčních kritérií v roce 1993 dochází k diskuzím a polemikám o jejich smysluplnosti a objektivitě. Často je jim například

¹⁶ Více o metodice měření státního dluhu viz. kapitola 4. 4. 1 Metodika měření

vytýkáno, že se úzce zaměřují pouze na nominální veličiny. V případě nových tranzitivních ekonomik je častá diskuze okolo kritéria kurzové stability. Tyto ekonomiky jsou vystaveny velkému přílivu zahraničního kapitálu a tudíž i výjimečně silným apreciačním tlakům na domácí měnu. Ještě častěji jsou kritizována fiskální kritéria. Je jim vytýkáno, že nezohledňují startovní pozici jednotlivých států a také naprostá absence motivačního prvku pro „slušné“ státy.

Pro zvýšení objektivitu a umlčení hlasů kritiků existují ještě méně známá *reálná konvergenční kritéria*. Tato kritéria sice nejsou v Maastrichtské smlouvě exaktně daná, ale lze je vyvodit z principů fungování EU. Těmito kritérii jsou:

- Vyrovnaná platební bilance
- Trvalý a udržitelný ekonomický růst
- Výše hrubého domácího produktu na hlavu

2.4 Pakt stability a růstu

2.4.1 Charakteristika

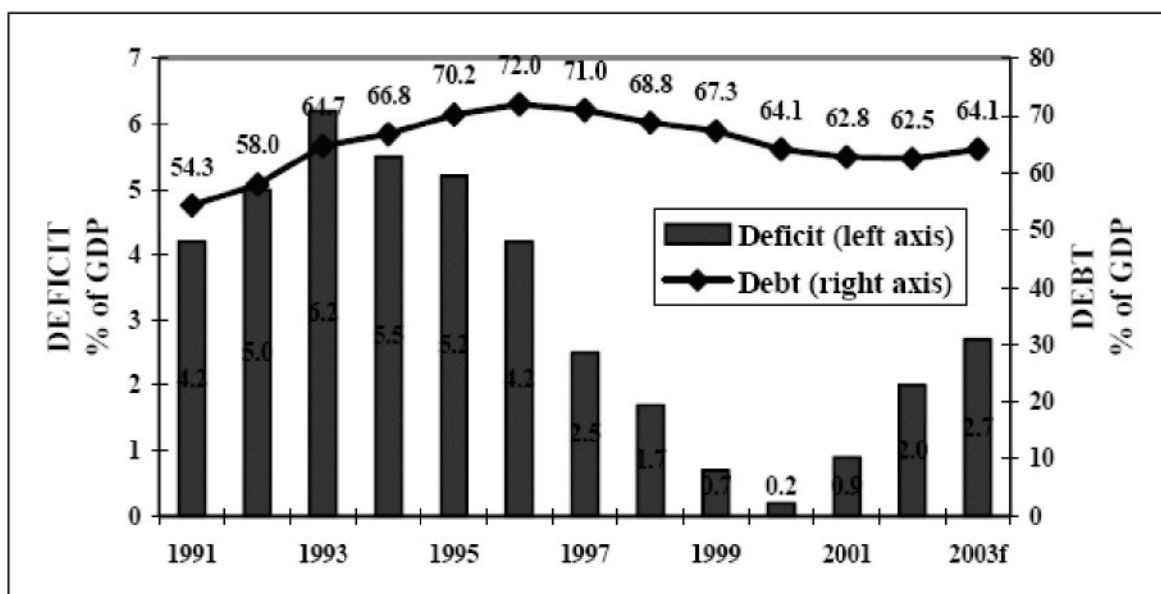
Pakt stability a růstu představuje dohodu členských států eurozóny, v níž se zavázaly ke koordinaci hospodářských politik tak, aby neohrožovaly stabilitu a důvěryhodnost nové společné měny a nezvyšovaly inflaci v eurozóně. Z jejich závazku pramení, že po vzniku eurozóny budou i nadále dodržovat fiskální konvergenční kritéria jako nejvyšší přípustnou mez pro deficit svých veřejných závazků v krátkodobém hledisku. Ve střednědobém hledisku by navíc měly své rozpočty směřovat k vyrovnaným, nebo ještě lépe přebytkovým. Pokud by se státy nechovaly dle dohodnutých pravidel, počítá tato úmluva i se sankcemi.

Hlavním iniciátorem tohoto aktu bylo Německo. To se pod tlakem svých občanů nejvíce zasadilo o jeho přijetí a bylo i jeho navrhovatelem na zasedání

Evropské komise v roce 1996 v Dublinu. Nejen Německo, ale i čelní představitelé rodící se EMU měly obavy z budoucí hospodářské nekázně členských států eurozóny. Tyto obavy tedy logicky vyústily v přijetí Paktu stability a růstu na zasedání Evropské rady v červnu 1997 v Kodani.

Že tyto obavy nebyly zcela marné naznačuje graf č. 5, který zachycuje vývoj veřejného dluhu a roční schodek veřejných rozpočtů k GDP za celou EU. Z grafu je patrný nepříznivý růstový trend na počátku 90. let.

Graf č. 5 Vývoj deficitu veřejných financí a veřejného dluhu v 90. letech v průměru za celou EU

Zdroj: ECB (2000): 2000 Annual Public Finance Report. Dostupné z:

<http://europa.eu.int/comm/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_applet03.htm>

2.4.2 Vynucovací mechanismy

EK provádí pravidelný monitoring dodržování Paktu stability a růstu na základě konvergenčních a stabilizačních programů, které státy vypracovávají. V těchto programech stanovují střednědobé cíle a cesty k jejich dosažení. Na

půdě EK poté tyto programy procházejí vyhodnocením. Pokud EK zjistí nesrovnalosti, má celou řadu možností, kterak zřídit nápravu. Jsou to zejména:

1. „peer pressure“
2. „signifikantní odchylka“
3. „Excessive Deficit Procedure - EDP“
 - 3.1. „Bez problémů“
 - 3.2. „Riziko“
 - 3.3. „Existence“¹⁷

V případě prvních dvou mechanismů se jedná o jakýsi preventivní systém. První mechanismus je v podstatě vyhodnocení konvergenčního programu. Druhý mechanismus může upozornit na nepříznivý vývoj v oblasti fiskální politiky. Evropská rada na základě zprávy EK poté přijme opatření vedoucí k nápravě. Tímto opatřením je povinna se daná země řídit.

V posledním případě již došlo k překročení jednoho nebo obou kritérií a Rada ministrů hospodářství a financí by měla vydat doporučení. Toto doporučení by mělo obsahovat:

- Časový termín pro přijetí korekčních fiskálních opatření
- Časový limit, v němž musí daný stát odstranit nadměrnou deficitní pozici

Pokud se daná země tímto doporučením neřídí, může následovat:

- Zveřejnění doporučení
- Blokáce úvěrů od Evropské investiční banky
- Neúročená kauce
- Finanční sankce

¹⁷ Názvosloví převzato z: Bezděk V. *Pakt stability a růstu – příliš mnoho (politické) kritiky?* 2004
Praha: VŠE

2.4.3 Příklady porušení

V poměrně krátké historii platnosti Paktu stability a růstu lze najít již několik jeho porušení.

Irsko - 2001

Irsko se stalo první zemí, pro kterou Evropská rada vydala doporučení, na jehož základě měla irská vláda omezit rozpočtové výdaje. Nebylo to však z důvodu, že by Irsko dosahovalo deficitního státního rozpočtu. Irsko v té době mělo nejvyšší ekonomický růst ze zemí EU a hospodařilo z přebytkovým rozpočtem. EK považovala za příliš vysokou irskou inflaci, kterou chtěla krotit právě restriktivním státním rozpočtem.

Portugalsko - 2002

Portugalsko vykázalo za rok 2001 deficit ve výši 4,1 %. Z tohoto důvodu přijala rada usnesení, na jehož základě má portugalská vláda učinit kroky, vedoucí k nápravě tohoto stavu. Portugalská vláda skutečně určité kroky podnikla (růst sazby DPH, zmrazení některých výdajů). Tyto kroky skutečně krátkodobě vedly k poklesu deficitu pod 3 %, dlouhodobě však nezamezily překročení této hranice.

Německo - 2003

Problémy Německa jsou dlouhodobějšího rázu. Jeho vláda měla problémy s deficitem veřejného rozpočtu za rok 2001, kdy se jeho velikost povážlivě blížila kritické hranici 3 %. EK navrhovala v roce 2002 udělit Německu varování, Rada ministrů se však spokojila pouze se závazkem německé vlády, že v dalším roce provede fiskální opatření, která do roku 2004 zajistí téměř vyrovnaný rozpočet.

Německá vláda však své závazky dostatečně neplnila, za rok 2002 dosáhla deficitu ve výši 3,6 %. Rada ministrů proto odhlasovala usnesení, v němž navrhla potřebné kroky v oblasti fiskální politiky, jež mají zajistit do konce roku 2004 odstranění nadměrného deficitního rozpočtu.

Přestože vláda některé kroky podnikla, nepodařilo se toto snížení uskutečnit a Německo i v roce 2004 přesáhlo 3 % hranici. Rada ministrů se proti odporu EK nerozhodla sáhnout k důraznějším krokům a prodloužila Německu lhůtu do konce roku 2005.

Francie - 2003

Případ Francie je obdobný jako případ Německa. Výjimku tvoří pouze fakt, že Francie dostala už v počátku první varování. Poté následovala od Rady ministrů doporučení v oblasti fiskální politiky, která měla zbavit Francii nadměrného deficitu do konce roku 2004. Francie tato doporučení zcela ignorovala, což vadilo především EK.

EK navrhla pro Francii i Německo sankce. Tyto státy však společnou silou na hlasování Rady ministrů tyto sankce zavrhly. Takovéto jednání pobouřilo EK a ta celou věc dala k přešetření Evropskému soudnímu dvoru. EK tvrdila, že Francie a Německo společným hlasováním porušily dohodu. Evropský soudní dvůr dal 13. června 2004 EK za pravdu, zrušil rozhodnutí Rady ministrů o neuvalení sankcí, zároveň však neumožnil o nich znova hlasovat.

Kam až může vést neustálé porušování Paktu stability a růstu zachytil ve svém článku velmi výstižně Ing. Petr Mach, Ph.D.: *„Mít s někým něco dohromady je vždy problematické. Mít s jinými zeměmi společně euro znamená, že případné znehodnocení měny způsobené nezodpovědnými vládami dopadne i na občany zemí, které budou hospodařit bez deficitu. Kromě toho, zadlužování kterékoliv vlády v eurozóně způsobuje tzv. efekt vytěsňování soukromých investic všude v eurozóně. Když si od bank půjčuje stát, méně zbývá pro soukromé firmy. Zadlužování jedné země zvyšuje úrokovou míru všem a podkopává hospodářský růst a rozvoj soukromých firem i v těch zemích eurozóny, které se nezadlužují.*

Když není dohoda dodržována, hrozí, že i země, které původně chtěly hospodařit bez nadměrných deficitů, sklouznou k deficitnímu hospodaření, aby na ostatní nedoplácely. Matematická teorie dodržování pravidel ("teorie her") ukazuje,

že když opakovaně dochází k nedodržování paktu, je výsledkem neoptimální rovnováha – tj. stav, kdy nikdo kýžené pravidlo nedodržuje. Kdyby všichni dodržovali pravidla, bylo by to celkově lepší, ale pro každého účastníka je lepší pravidla také nedodržovat, když je druhý nedodržuje. Lze proto s matematickou jistotou předpokládat, že – pokud nezačnou být pravidla vymáhatelná nebo dodržována velkými hráči, kteří by šli příkladem – bude eurozóna sklouzávat ke stále většímu deficitu.“¹⁸ [21]

2.4.4 Reforma Paktu stability a růstu

Dlouhodobé porušování Paktu stability a růstu velkými a silnými zeměmi eurozóny vyústilo 22. března 2005 v jeho reformu, na které se shodla Rada ministrů financů a později ji odhlasovali šéfové evropských vlád.

Tato reforma v zásadě nemění kritické hranice. Do značné míry však prodlužuje dobu, po kterou musí země sjednat nápravu své fiskální politiky. Navíc zavádí nové skupiny výdajů, o které může být deficit veřejných rozpočtů snížen:

- Výdaje na strukturální změny
- Výdaje na rozvojovou pomoc
- Výdaje na podporu výzkumu

Dále umožňuje měkčí posuzování překročení kritické hranice, pokud se země bude nacházet v hospodářské recesi.

Bod - výdaje na strukturální změny se týká především reformy penzijních systémů. Toto usnesení je poměrně dobrou zprávou pro většinu zemí, usilující o přijetí eura v nichž reforma probíhá, nebo nutně probíhat bude. Tyto státy si mohou během 5 let o tyto náklady své deficity snížit. Tento odpočet je však v průběhu času klesající, v prvním roce 100% všech nákladů, dále pak 80 %, 60

¹⁸ Mach, P. *Euro – pravidla, která nejsou dodržována*. [cit. 25. 1. 2005]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=615>

%, 40 % a v posledním roce 20 % nákladů plynoucích na reformu penzijního systému.

Reforma celkově přináší flexibilnější posuzování fiskálních kritérií. Poskytuje větší prostor pro nové země EU na provedení nutných strukturálních změn, starým zemím EU naopak dává prostor k boji proti dlouhodobě stagnujícímu ekonomickému vývoji. Za tuto volnost se však stala cílem kritiky ECB i mnoha představitelů států EU, jež nemají problémy s plněním fiskálních kritérií. Ti namítají, že tato reforma nepovede k ničemu jinému, než rozhazovačné fiskální politice a podkopávání stability eura.

3 Hospodářská situace zemí aspirujících na přijetí eura

13 členských zemí EU, které doposud nezavedly euro, lze rozdělit zhruba do 4 skupin podle toho, v jakém stupni přípravy na zavedení eura se nacházejí. Každou skupinu si nyní stručně charakterizujeme a zhodnotíme plnění konvergenčních kritérií z jejich strany podle údajů za rok 2004.

3.1 1. skupina - staré členské státy

Do této skupiny se řadí Dánsko, Švédsko a Velká Británie. Tyto státy, ač jsou dlouholetými členy EU, se rozhodly nevstoupit do eurozóny od jejího počátku a doposud stojí mimo ni. Zcela specifickou pozici má Velká Británie, která si vymohla opt - out doložku, jež jí umožňuje zůstat mimo eurozónu libovolně dlouho. Švédsko uskutečnilo referendum o přijetí společné měny, avšak občané euro odmítli. Obdobně je tomu v Dánsku, i když to jako jediné vstoupilo do kurzového režimu ERM II. Co se týče plnění konvergenčních kritérií, jsou tyto země bezproblémové.

Tab. č. 1 Hodnoty konvergenčních kritérií za rok 2004

Země	Veřejný dluh	Schodek veřejných rozpočtů	Inflace	Úroková míra
Dánsko	43.20	2.3	0.9	4.3
Švédsko	51.10	1.6	1	4.42
Velká Británie	41.50	-3.1	1.3	4.93
Hodnota konvergenčního kritéria	60.00	-3	2.2	6.28

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

3.2 2. skupina - země účastníci se ERM II

Lze sem zařadit země, které se účastní kurzového mechanismu ERM II - Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovinsko, Kypr a Slovensko. Členem ERM II je ještě Dánsko, ale to již bylo charakterizováno výše.

Jedná se o poměrně ambiciózní státy, které hodlají vstoupit do eurozóny co možná nejrychleji. Své odhodlání dokumentovaly vstupem do ERM II. Vzhledem k tomu, že však mají problémy s plněním některých kritérií, může se stát, že v systému ERM II zůstanou déle, než potřebné 2 roky.

Tab. č. 2 Hodnoty konvergenčních kritérií za rok 2004

Země	Veřejný dluh	Schodek veřejných rozpočtů	Inflace	Úroková míra
Kypr	72.00	-4.1	1.9	6.08
Lotyšsko	14.70	-0.9	6.2	4.85
Litva	19.60	-1.4	1.1	4.43
Estonsko	5.50	1.7	3	
Slovinsko	29.80	-2.1	3.6	
Slovensko	42.50	-3.1	7.5	5.02
Hodnota konvergenčního kritéria	60.00	-3	2.2	6.28

Zdroj: Eurostat. Dostupné: <http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Krom Kypru neměla žádná země problémy s plněním fiskálních kritérií za rok 2004. Naopak Kypr překročil obě dvě a má i nepříznivý růstový trend vývoje celkového veřejného zadlužení. Pokud neprovede razantní reformu veřejných rozpočtů, mohl by mít v budoucnu problémy. Slovinsko, Lotyšsko, Estonsko a Slovensko měly problémy v oblasti cenové stability.

3.3 3. skupina zemí

3. skupina je nejméně početná, pouze jeden stát - Malta. Malta má zájem zavést euro co nejdříve, ale má problémy především s porušováním maximálního ročního deficitu veřejných rozpočtů.

Tab. č. 3 Vývoj deficitu veřejných rozpočtů

Země	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Malta	-7.6	-6.2	-6.6	-5.8	-10.4	-5.1

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Jak je patrné, v minulých letech Malta výrazným způsobem překračovala povolenou mez. Krom roku 2003 lze pozorovat snižující se trend deficitu, ale toto tempo je stále nedostačující pro rychlé plnění kritéria.

Tab. č. 4 Hodnoty konvergenčních kritérií za rok 2004

Země	Veřejný dluh	Schodek veřejných rozpočtů	Inflace	Úroková míra
Malta	75.90	-5.1	2.7	4.68
Hodnota konvergenčního kritéria	60.00	-3	2.2	6.28

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Malta má navíc problémy i s celkovým zadlužením a cenovou stabilitou. Pokud tedy bude chtít přijmout euro co nejrychleji, bude muset sáhnout k razantním zásahům do ekonomiky a veřejných financí.

3.4 4. skupina zemí

Zbývající tři země - Česká republika, Polsko a Maďarsko zvolily vyčkávací variantu. Optimální přijetí eura časují podle vývoje svých veřejných financí. Přípravné práce na přijetí eura jsou v těchto zemích zatím v rané fázi. Často jsou za to tyto země předmětem kritiky EK. Její předseda, José Manuel Barroso, se nechal dokonce na stranu ČR v říjnu 2005 slyšet, že jediné co ČR pro přijetí eura udělala, je stanovení předpokládaného data přijetí.¹⁹

Tab. č. 5 Hodnoty konvergenčních kritérií za rok 2004

Země	Veřejný dluh	Schodek veřejných rozpočtů	Inflace	Úroková míra
Česko	36.80	-3	2.6	
Maďarsko	57.40	-5.4	6.8	8.19
Polsko	43.60	-3.9	3.6	6.92
Hodnota konvergenčního kritéria	60.00	-3	2.2	6.28

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Skutečnost, že tyto země nechtějí přijetí eura uspěchat, je patrná i z předešlé tabulky. Krom veřejného dluhu, nesplňovaly v roce 2004 ani jedno kritérium. A v případě Maďarska lze vcelku reálně předpokládat, že dojde i k porušení hlediska celkového zadlužení, neboť za poslední 3 roky mělo růstový trend a fiskální reforma je zatím v nedohlednu.

¹⁹ *Mafra a.s.* [online]. [cit. 31. 3. 2003]. Dostupné z:

<http://ekonomika.idnes.cz/ekonomika.asp?r=ekonomika&c=A051104_132745_ekonomika_maf>

4 Hospodářský vývoj v ČR

Hospodářským vývojem ČR se každoročně zabývá vláda v publikaci Konvergenční program ČR²⁰, jež se zavázala zpracovávat pro EK. Tento program hodnotí dosavadní ekonomický vývoj, obsahuje střednědobý fiskální plán a odhaduje budoucí vývoj ekonomiky. Cílem této práce není dublovat tento dokument, proto se zaměří pouze na dílčí otázky hospodářství ČR, které mají bezprostřední vztah k plnění maastrichtských konvergenčních kritérií.

4.1 Inlace

4.1.1 Odpovědnost za inflaci

Odpovědnost za cenovou stabilitu má v ČR Česká národní banka. Ukládá jí to zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Z něho přímo vyplývá, že hlavní úkol ČNB je především zabezpečit cenovou stabilitu a pokud tím není dotčen tento cíl, podporovat hospodářskou politiku vlády pro zajištění trvalého ekonomického růstu. Pro zajištění tohoto cíle je nezbytně nutné, aby ČNB byla nezávislá na politické moci. Pokud by tato podmínka nebyla splněna, mohlo by to vést k politickým tlakům, pod jejichž vlivem by ČNB dělala opatření, která by se krátkodobě projevila ekonomickým růstem, ale dlouhodobě by znamenala vzestup cenové hladiny. Nezávislost ČNB lze spatřovat v těchto bodech²¹:

- *Personální nezávislost* - jmenování a odvolání členů bankovní rady má v rukou Prezident ČR
- *Institucionální nezávislost* - ČNB nesmí přijímat pokyny od parlamentu, vlády či jakýchkoliv jiných subjektů

²⁰ Konvergenční program je materiál, který obsahuje základní informace o vývoji ekonomiky daného státu a jejím směřování v budoucnu. Každý stát jež aspiruje na přijetí eura je povinen ho jednou do roka vyhotovit. V ČR je za jeho vyhotovení odpovědné MF ČR.

²¹ Body nezávislosti převzaty od ČNB. Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/mp_zakladni_pojmy/nezavislost_cnb.html >

- *Funkční nezávislost* - ČNB stanovuje zcela autonomně inflační cíl
- *Finanční nezávislost* - ČNB nesmí přímo úvěrovat vládu, její účetní závěrka navíc podléhá externímu auditu.

ČNB používá pro řízení cenové stability 3 základní nástroje²²:

- *Operace na volném trhu* - jejich hlavním cílem je ovlivnění úrokových sazeb v ekonomice. Jedná se o tzv. „repo operace“. ČNB prostřednictvím těchto repo operací odkupuje od komerčních bank přebytečné likvidní prostředky za vlastní cenné papíry. Tyto cenné papíry po uplynutí dohodnuté doby ČNB zpět odkoupí. Období je obvykle 14 denní a úroková míra je označována jako dvoutýdenní repo sazba. Doplnkově se používá i 3 měsíční repo operace.
- *Automatické facility* - jedná se o krátkodobé uložení či vypůjčení likvidity - přes noc. Pokud banky svou likviditu u ČNB deponují, jedná se o depozitní facilitu. Uložená depozita jsou úročena diskontní sazbou. V případě, že si naopak komerční banky potřebují likviditu vypůjčit, využijí marginální zápůjční facilitu. Její cena je dána lombardní sazbou. ČNB tímto způsobem reguluje úrokové míry na krátkodobém peněžním trhu. Diskontní sazba znamená minimální hranici, lombardní sazba naopak maximální.
- *Povinné minimální rezervy* - každý, kdo v ČR podniká na základě bankovní licence, musí u ČNB deponovat část svých prostředků ve formě povinných minimálních rezerv. Velikost je stanovena jako 2 % z průměru primárních vkladů - vklady nebankovních subjektů s dobou splatnosti nižší než 2 roky. Dříve tyto rezervy nebyly úročeny, od 12. 7. 2001 jsou úročeny čtrnáctidenní repo sazbou.

²² Názvosloví převzato od ČNB. Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/cz/menova_politika/mp_nastroje/ >

4.1.2 Cílování inflace

Národní banky mají při řízení cenové stability možnost zvolit jednu z následujících 4 možností měnověpolitických nástrojů²³:

- Režim s implicitní nominální kvótou
- Cílování měnové zásoby
- Cílování devizového kurzu
- Cílování inflace

ČNB (obdobně jako ECB) od roku 1998 používá nástroj cílování inflace. Tato metoda je založena na prognóze ČNB o budoucím vývoji inflace. ČNB na základě všech dostupných údajů zhodnotí, v jakých mezích by se mohla v budoucnu pohybovat inflace, stanoví její nejpravděpodobnější průběh a svou prognózu zveřejní. Pokud je NB dostatečně důvěryhodná, ekonomické subjekty považují tuto inflaci za očekávanou a počítají s ní při svých ekonomických úvahách.

Tato metoda má střednědobý charakter. Pokud například bude docházet ke krátkodobým inflačním tlakům, obvykle na straně nabídky, nemusí ČNB proti nim zasahovat. Naopak pokud by docházelo k dlouhodobějšímu odchýlení od inflačního cíle, musí ČNB využít výše popsané nástroje, aby usměrnila vývoj inflace.

ČNB může stanovit svůj inflační cíl buďto jako interval, ve kterém by se měla inflace pohybovat (tak tomu bylo v minulosti), nebo jako pevně stanovenou výši. Od roku 2006 až po vstup ČR do eurozóny stanovila ČNB svůj inflační cíl na 3 % ročně měřeno indexem spotřebitelských cen²⁴. Snahou ČNB bude, aby se

²³ Nástroje převzaty od ČBN. Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/cz/menova_politika/cilovani.html#hlavni_atributy >

²⁴ Inflační cíl ECB je stanoven ve výši 2 %.

skutečná inflace neodlišovala od inflačního cíle o více než jeden p.b. na obě strany.

Tab. č. 6 Inflační cíle ČNB stanovené v čisté inflaci

pro rok	ve výši	plnění k měsíci	stanoven
1998	5,5 - 6,5 %	prosinec 98	prosinec 97
1999	4 - 5 %	prosinec 99	listopad 98
2000	3,5 - 5,5 %	prosinec 00	prosinec 97
2001	2 - 4 %	prosinec 01	duben 00
2005	1 - 3 %	prosinec 05	duben 99

Zdroj: ČNB Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/cz/menova_politika/cilovani.html#hlavni_atributy>

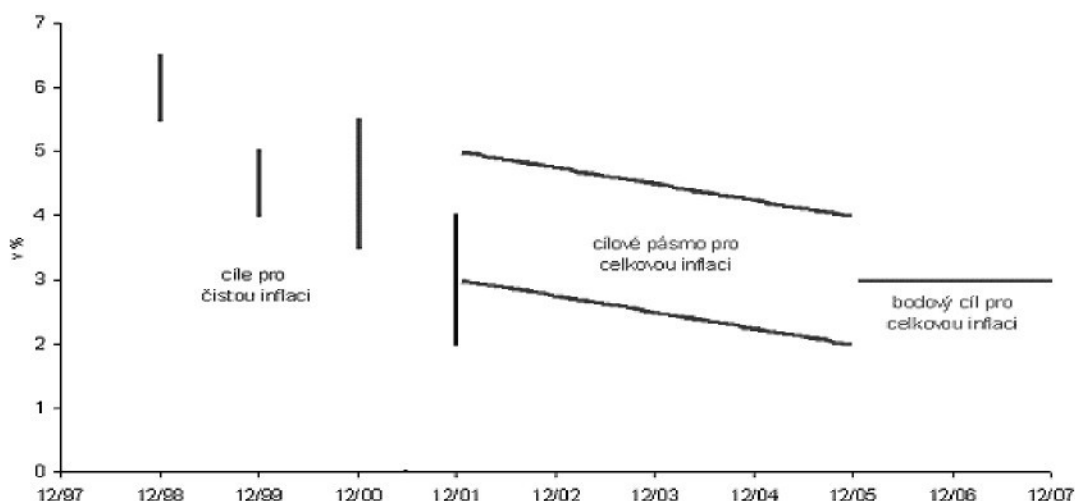
Tab. č. 7 Cílové pásmo stanovené v celkové inflaci v období leden 2002 - prosinec 2005

	pro měsíc	ve výši	plnění k měsíci	stanoveno
začátek pásma	leden 02	3 - 5 %	leden 02	duben 01
konec pásma	prosinec 05	2 - 4 %	prosinec 05	

Zdroj: ČNB Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/cz/menova_politika/cilovani.html#hlavni_atributy>

Graf č. 6 Inflační cíle ČNB

Zdroj: ČNB Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/cz/menova_politika/cilovani.html#hlavni_atributy>

4.1.3 Skutečný vývoj inflace

Vývoj inflace za poslední desetiletí dokazuje úspěšnost snahy ČNB o pokles inflace a vytvoření nízkoinflačního prostředí. Od roku 1999 inflace nikdy nepřesáhla hranici 5 % a obvykle se pohybovala i pod inflačním cílem ČNB. Inflační cíl byl překročen pouze v roce 2001. ČNB a Český statistický úřad používá pro měření inflace index spotřebitelských cen - CPI. V současné době je používán spotřebitelský koš sestavený v roce 1999 čítající 775 položek. Z toho je 658 položek neregulovaných, z nichž se počítá čistá inflace. Míry inflace, jež jsou zde použity, vyjadřují cenovou změnu spotřebního koše v čase t oproti času $t-1$.

Tab. č. 8 Vývoj inflace v ČR měřené indexem CPI v letech 1994 - 2004

Rok	Inflace v %	Inflační cíl
1994	10	
1995	9,1	
1996	8,8	
1997	8,5	
1998	10,7	5,5 - 6,5
1999	2,1	4,0 - 5,0
2000	3,9	3,5 - 5,5
2001	4,7	2,0 - 4,0
2002	1,8	3,0 - 5,0
2003	0,1	2,5 - 4,5
2004	2,8	2,5 - 4,5

Zdroj: ČSÚ, ČNB Dostupné z:

< http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace >

< http://www.cnb.cz/cz/menova_politika/cilovani.html >

Index CPI není zcela shodný s indexem HICP, který používá ECB a jež figuruje jako hledisko cenové stability při vstupu do eurozóny. Nejsnadněji lze hodnoty inflace měřené pomocí HICP vyhledat na internetových stránkách eurostatu.

Tab. č. 9 Inflace v EU, Eurozóně a ČR měřená indexem HICP v letech 1996 - 2004

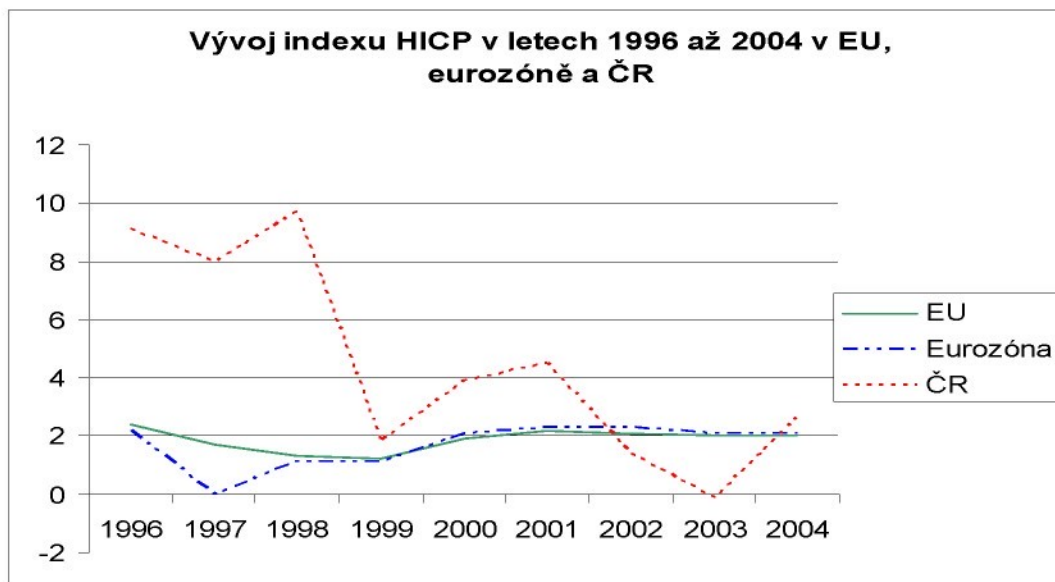
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU	2.4	1.7	1.3	1.2	1.9	2.2	2.1	2	2
Eurozóna	2.2	1.6	1.1	1.1	2.1	2.3	2.3	2.1	2.1
ČR	9.1	8	9.7	1.8	3.9	4.5	1.4	-0.1	2.6
Průměr zemí s nejlepší mírou inflace	1.03	1.23	0.7	0.6	1.17	1.6	1.1	1.2	0.66
Hodnota konvergenčního kritéria	2.53	2.73	2.2	2.1	2.67	3.1	2.6	2.7	2.16

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Inflace v ČR byla v minulých letech oproti EU a eurozóně značně rozkolísaná. Zatímco míra inflace v EU se pohybovala v úzkém rozmezí okolo 2 %, ČR vykazovala značné skoky od bezinflačního prostředí v roce 2003 až po poměrně vysokou téměř 10 % inflaci v roce 1998. Pozitivním zjištěním je ale příznivý klesající trend a konvergence k inflačnímu vývoji obdobnému v zemích EU. Podíváme-li se na graf. č. 8 , zjistíme, že míra inflace v ČR od roku 2002 splňuje hodnoty maastrichtského konvergenčního kritéria v oblasti cenové stability.

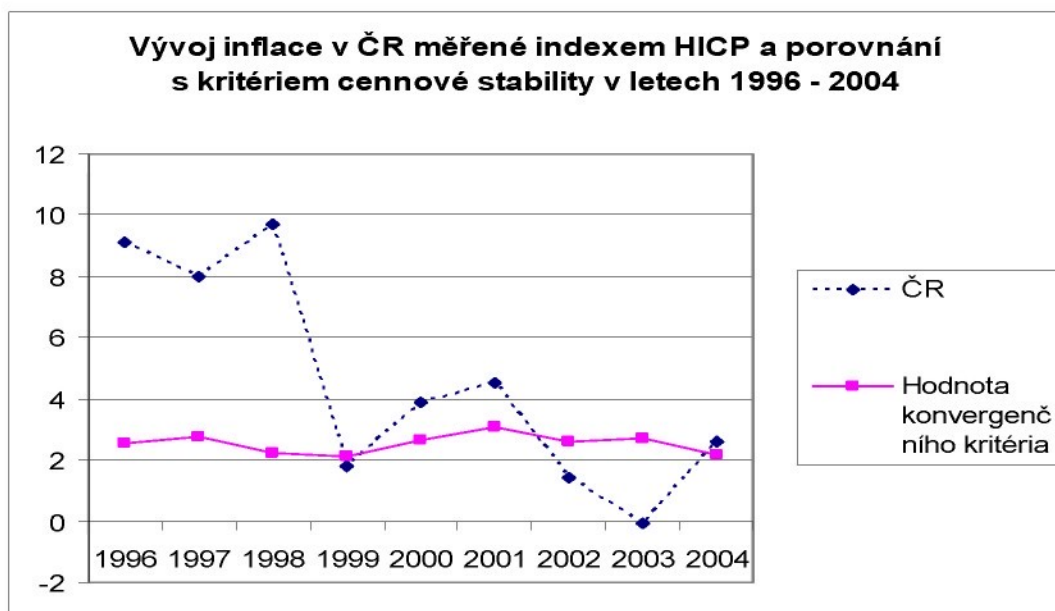
Graf č. 7

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Graf č. 8

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

4.1.4 Predikce inflačního vývoje

Inflační cíl ČNB je od roku 2006 až po vstup do eurozóny stanoven ve výši 3 % s možným pásmem fluktuace ± 1 p.b. Inflační cíl ČNB stanovila jednak s ohledem na zajištění cenové stability, zachování ekonomického růstu a také budoucího bezproblémového plnění konvergenčního kritéria. ECB si stanovila inflační cíl na hranici 2 %. Pokud nedojde k extrémně vysokému a trvalému nárůstu ceny ropy, lze reálně předpokládat, že obě instituce svůj inflační cíl splní.

S ohledem na inflační vývoj v zemích eurozóny v posledních letech, lze předpokládat, že hranice konvergenčního kritéria nebude 2 % (inflační cíl ECB) plus 1,5 %, ale bude o něco nižší. Trvale nižších hodnot inflace dosahují státy jako Rakousko, Německo, Velká Británie či Skandinávské země. Lze tedy předpokládat, že hranice konvergenčního kritéria se bude pohybovat mezi 2,5 až 3 %. Pokud tedy chce ČNB bez problémů plnit toto hledisko, měla by se snažit udržovat inflaci co nejbližší inflačnímu cíli nebo ještě lépe o něco níže. Dle prognózy ČNB by k tomu mohla její snaha směřovat.

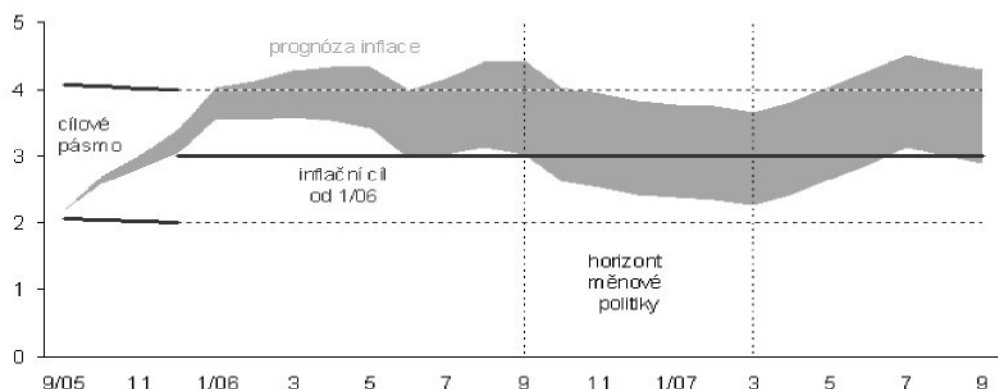
Tab. č. 10 Prognóza inflace

ukazatel	horizont	ve výši	zveřejněno
meziroční přírůstek indexu spotřebitelských cen	září 06	3,0 - 4,4 %	27.10.2005
	březen 07	2,3 - 3,7%	

Zdroj: ČNB. Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/aktualni_hodnoty.html >

Graf č. 9 Grafické znázornění průběhu prognózy inflace

Zdroj: ČNB. Dostupné z:

< http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/aktualni_hodnoty.html >

4.2 Dlouhodobá úroková míra

Již bylo zmíněno, že toto kritérium obvykle bývá nejméně problematické. Ani ČR nemá s plněním kritéria dlouhodobých úrokových sazeb doposavad problém. Neustálé odkládání nutných reforem veřejných financí vyústilo v roce 2004 ve snížení ratingu ČR. Ratingová agentura Standard & Poor's snížila ratingové hodnocení dlouhodobých závazků v domácí měně z A+ na A, což vedlo k mírnému navýšení úrokové míry. Pozitivní vývoj ekonomiky (především vysoký růst GDP a pokles nezaměstnanosti) za poslední rok měl za následek ke konci roku 2005 zlepšení ratingového hodnocení ratingovou agenturou Fitch a návrat na hodnocení dlouhodobých závazků v domácí měně na A+. Zlepšené ratingové hodnocení ČR vydala i agentura Dun & Bradstreet.

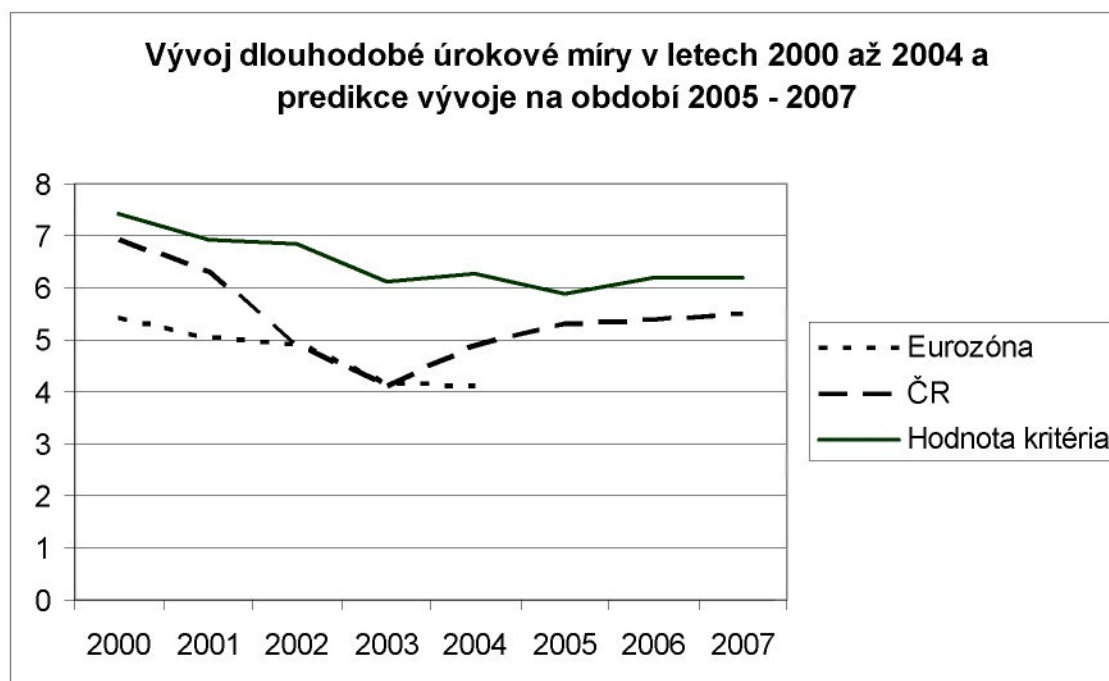
Tab. č. 11 Úroková míra desetiletých vládních dluhopisů v ČR a eurozóně

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Eurozóna	5.44	5.03	4.91	4.14	4.12	3,42
ČR	6.94	6.31	4.87	4.12	4.9	5.3
Hodnota kritéria	7.41	6.92	6.85	6.12	6.28	5.9

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Graf. č. 10

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136173,0_45570701&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Dlouhodobá úroková míra se v ČR pohybuje dlouhodobě nad úrovní zemí eurozóny, ale stále pod hodnotou konvergenčního kritéria. Nárůst v roce 2004 a 2005 byl způsoben horším ratingovým hodnocením. Vzhledem k jeho zlepšení ke konci roku 2005, lze předpokládat opětovný pokles úrokové míry. Dá se předpokládat, že s plněním tohoto kritéria by neměla ČR mít ani v budoucnu žádné problémy.

4.3 Devizový kurz

4.3.1 Systém devizového kurzu v ČR od roku 1990

Od roku 1991 byl v ČSFR, a posléze v ČR, používán systém *pevného měnového kurzu*. Česká koruna byla navázána na koš pěti měn, od roku 1993 přešla pouze na koš 2 měn (65% DEM, 35% USD). V roce 1990 byla česká koruna 3 krát silně devalvována a výchozí pozice nominálního kurzu byla v roce 1991 28 CZK/USD.

V roce 1995 přistoupila ČNB k volné směně koruny formou řízeného floatingu. Po zavedení floatingu docházelo i nadále k oslabování devizového kurzu koruny až do konce roku 1998. Značný příliv dlouhodobých zahraničních investic (jednak v důsledku privatizace velkých státních podniků, především bank, jednak příchodem celé řady velkých i malých investorů) má od poloviny roku 1999 dlouhodobý apreciační vliv na vývoj devizového kurzu CZK.

Vývoj za posledních 5 let zachycují následující 2 grafy. Apreciace domácí měny je patrná na obou grafech, ale zatímco na grafu č. 11 je pásmo fluktuace CZK vůči EUR značně široké, na grafu č. 12 je fluktuační pásmo již poměrně úzké. Lze konstatovat, že CZK se po dramatickém vývoji v 90. letech stává stabilní měnou s potenciálem k trvalé mírné apreciaci. Premiér ČR Jiří Paroubek dokonce v únoru odhadl, že se koruna na počátku roku 2010 bude pohybovat na úrovni 25 Kč/Eur²⁵, s jeho odhadem však nesouhlasí celá řada renomovaných ekonomů a pokládá jej za příliš nadsazený.

²⁵EurActiv online (cit. Z 16.2.2006)

<<http://www.euractiv.cz/cl/67/2402/Paroubek-odhadl-kurz-koruny-pri-vstupu-Ceske-republiky-do-eurozony>>

Graf č. 11 Vývoj kurzu CZK/EUR v letech 1999 - 2005

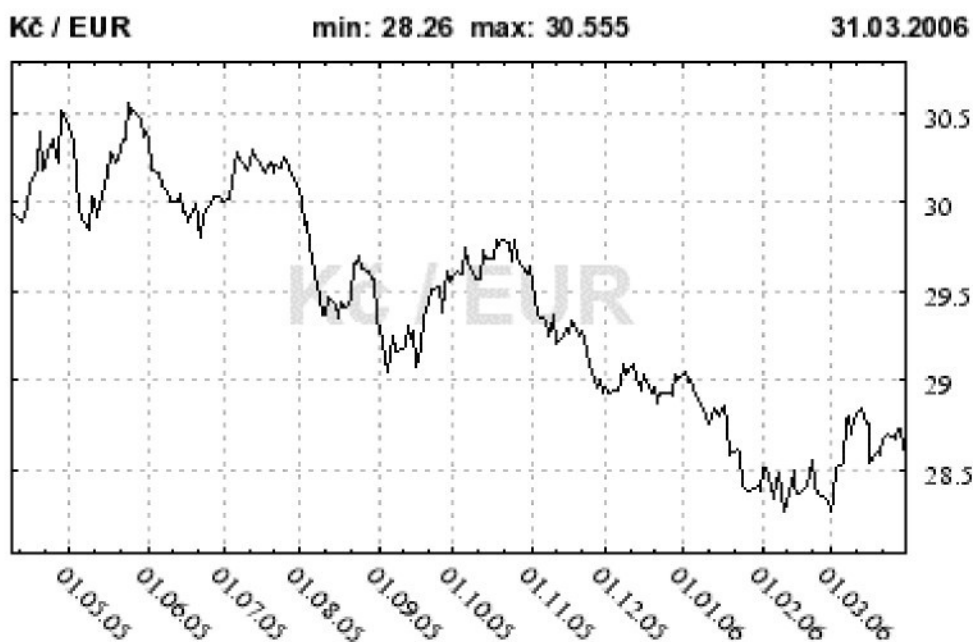

Zdroj: Kurzy.cz, s. r.o. Dostupné z:

<<http://www.kurzy.cz/kurzy->

[men/kurzy.asp?A=G&m1=CZK&m2=EUR&T=0%2F&V=2&od=01.01.1995&do=31.12.2005](http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&m1=CZK&m2=EUR&T=0%2F&V=2&od=01.01.1995&do=31.12.2005)>

Graf č. 12 Vývoj kurzu CZK/EUR za období 1. 4. 2005 - 31.3.2006

Zdroj: Kurzy.cz, s. r.o. Dostupné z:

<<http://www.kurzy.cz/kurzy->

[men/kurzy.asp?A=G&m1=CZK&m2=EUR&T=0%2F&V=2&od=01.04.2005&do=1.04.2006](http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&m1=CZK&m2=EUR&T=0%2F&V=2&od=01.04.2005&do=1.04.2006)>

4.3.2 Zapojení CZK do ERM II

ČNB a ECB se značně rozcházejí ve svých názorech na ERM II. ECB považuje ERM II za systém, jež má stabilizovat inflaci a měnový kurz a zároveň prostředek, jak otestovat země, zda jsou schopny obstát bez pomoci měnové politiky. ČNB a většina centrálních bank zemí usilujících o přijetí eura považuje systém ERM II spíše za nutné zlo a vidí v něm více než přínos možné riziko. Centrální banka se po vstupu do tohoto režimu musí zaměřit především na stabilitu kurzu a do značné míry se vzdát prostředků na ovlivnění inflace. ČNB spatřuje značné riziko také v možnosti spekulativních útoků.

ČNB proto nedoporučila vládě setrvat v režimu ERM II déle než potřebné dva roky. Lze tedy očekávat, že CZK vstoupí do ERM II teprve tehdy, bude-li vysoce pravděpodobné, že po 2 letech pobytu v tomto režimu bude ČR splňovat veškerá konvergenční kritéria.

Pro úspěšné splnění kritéria stability devizového kurzu je nutné především konsolidovaná fiskální politika a vhodně stanovená centrální parita. Před vstupem do ERM II by tedy ČR měla provést veškeré nutné reformy veřejných financí a do ERM II vstoupit již jako vysoce stabilizovaná.

Stanovení centrální parity a flukтуаčního pásma probíhá v několika krocích. Účastní se jich zástupci ECB, EK, ECOFINu, Výboru pro ekonomické a finanční otázky, guvernéři a ministři financí států EU.

4.4 Veřejné finance

Oblast veřejných financí lze považovat za nejproblematictější. Většina zemí má problémy buďto s ročním deficitem veřejných rozpočtů nebo s celkovým veřejným dluhem. Problematika se týká i mnoha států eurozóny, proto je tato

oblast programem častých diskuzí. ECB a EK usilují ve střednědobém horizontu o to, aby státy měly vyrovnané rozpočty, neboť je to základní kámen pro stabilní vývoj eura i ekonomiky celé eurozóny.

Před ČR stojí v této oblasti celá řada úkolů, jež bude muset udělat, aby byla schopna nejen splnit maastrichtská konvergenční kritéria, ale později i dodržovat Pakt stability a růstu.

4.4.1 Metodika měření

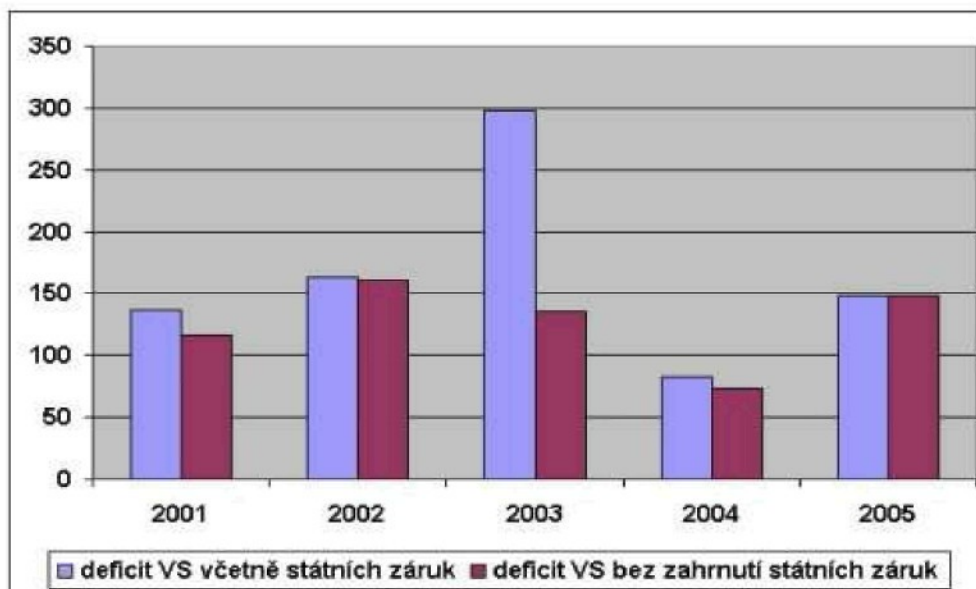
Vláda ČR používá pro rozpočtové dokumenty metodiku GFS 1986 - Government Finance Statistics, metodika vládní finanční statistiky. Tvůrcem této metodiky je Mezinárodní měnový fond. Pro potřeby dokumentů předkládaných EU (např. Konvergenční program) a také pro potřeby hodnocení Maastrichtských konvergenčních kritérií je potřeba používat metodiku ESA 95 - European System of National and Regional Accounts, metodika národních účtů. Tvůrcem této metody je Evropský statistický úřad. Mezi oběmi metodikami je poměrně značný rozdíl. Jejich základní srovnání je uvedeno v příloze č. 1, přesto nejpodstatnější charakteristiky metody ESA 95 jsou uvedeny i zde:

- Akruální princip - sledování financí je založeno na bázi pohledávek a závazků
- Zahnutí většího počtu organizací do veřejného sektoru (např. ČKA a její dceřiné společnosti, Správa železniční dopravní cesty s. o.)
- Zachycení státních garancí v plné výši v okamžiku jejich první realizace
- Finanční leasing zachycen v celkové výši v roce, kdy dojde k dodání předmětu leasingu

Tato specifika vedla v minulých letech k prudkému navýšení deficitu veřejných rozpočtů za jednotlivé roky. Promítly se do toho především záruky

za bankovní sektor. Srovnání deficitu veřejných rozpočtů za jednotlivé roky bez a se zahrnutím záruk ukazuje následující graf.

Graf č. 13 Deficit vládního sektoru za jednotlivé roky

Zdroj: MF ČR. Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/tiskove_zpravy_25132.html?year=2005>

Vládní sektor je tvořen 3 základními složkami:²⁶

- Ústřední vládní instituce - sem spadá především státní rozpočet, rozpočty státních fondů, ČKA, a další
- Místní státní instituce - municipalitní rozpočty
- Fond sociálního zabezpečení

²⁶ Podrobné schéma vládního sektoru je v příloze č. 2

4.4.2 Roční schodek veřejných rozpočtů

Prvním kritériem ve fiskální oblasti je roční deficit veřejných rozpočtů. V současné době je to nejžhavější problém, s kterým se ČR v oblasti konvergenčních kritérii musí potýkat. Bylo již řečeno, že změna metodiky měření pro potřeby EU měla v posledních letech velký vliv na dramatické zvýšení deficitu. Projevilo se to především v roce 2003, kdy byly do státních rozpočtů zahrnuty i záruky za bankovní sektor.

Tab. č. 12 Vývoj deficitu veřejných rozpočtů v letech 1997 až 2005 v % k GPD dle metodiky ESA 95

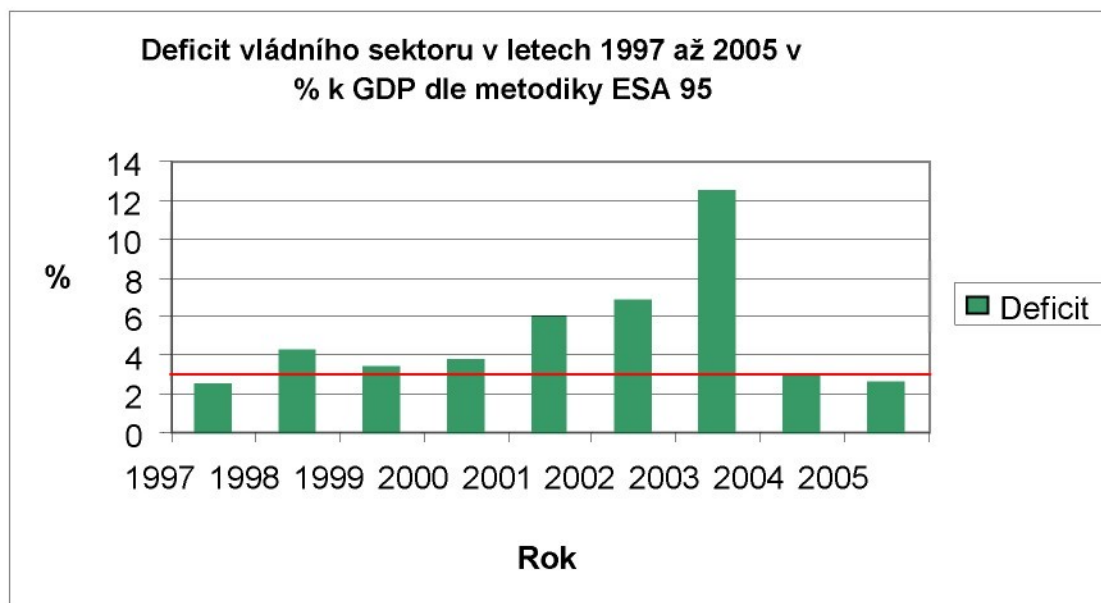
Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Deficit	2.5	4.2	3.4	3.7	5.9	6.8	12.5	3	2.59

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/extraction/retrieve/en/theme1/euro/na_a?OutputDir=EJOutputDir_4601&user=blaxxxx&clientsessionid=83FA01D82F172DF061ECD4CC7F9F9B38.extraction-worker-1&OutputFile=na_a.htm&OutputMode=U&NumberOfCells=16&Language=en&OutputMime=text%2Fhtml&>

Vývoj deficitu v minulých letech jasně dokládá tvrzení, že toto kritérium je pro ČR nejproblematictější. Krom roku 1997, 2004 a 2005 ho nikdy nesplnila. Rok 2005 je navíc výjimečný naprosto rekordním růstem GDP, který se nedá v dalších letech předpokládat. Konvergenční plán ČR počítá s trvalým plněním 3 % hranice až od roku 2008. Predikci vývoje do roku 2008 zobrazuje graf č.15.

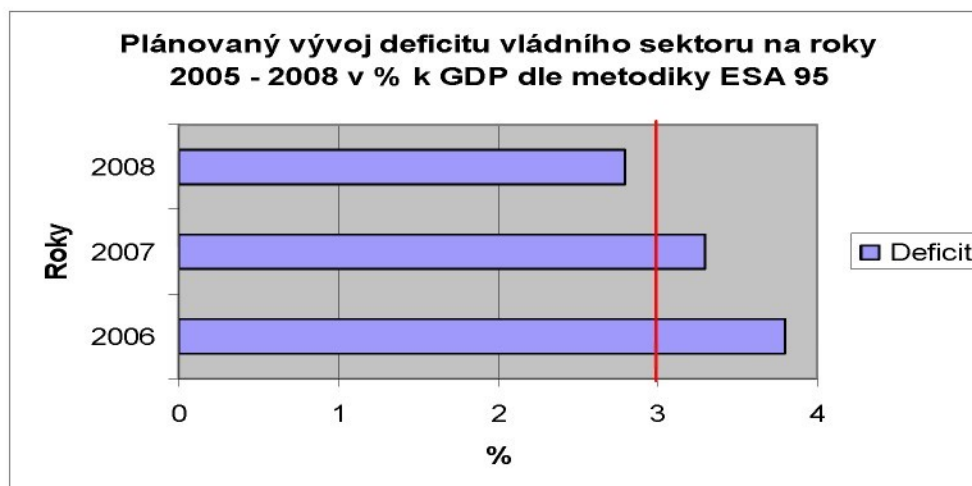
Graf č. 14

Zdroj : Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/extraction/retrieve/en/theme1/euro/na_a?OutputDir=EJOutputDir_4601&user=blaxxxx&clientsessionid=83FA01D82F172DF061ECD4CC7F9F9B38.extraction-worker-1&OutputFile=na_a.htm&OutputMode=U&NumberOfCells=16&Language=en&OutputMime=text%2Fhtml&>

Graf č. 15

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_v_yhodnoceni_2005.pdf>

4.4.3 Celkové zadlužení veřejného sektoru

Druhé fiskální kritérium se pro ČR zatím jeví jako bezproblémové. Je to především díky velmi nízké startovní pozici. Avšak zážející je dynamika vývoje celkového veřejného zadlužení. Ta je do jisté míry zapříčiněna i metodikou ESA 95 a převodem státních záruk do veřejného dluhu, ale především rozpočtovou nekázní současné a minulé vlády. ČR se díky tomu přesunulo z málo zadlužených zemí do středně zadlužených.

Tab. č. 13 Vývoj veřejného dluhu ČR v letech 1997 - 2004 v % k GDP a v mld. EUR dle metodiky ESA 95

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Zadlužení v %	12.2	12.9	13.4	18.2	26.3	29.8	36.8	36.8
Zadlužení v mld. EUR	5.7	7.2	7.5	11.2	19	22.8	29	33.2

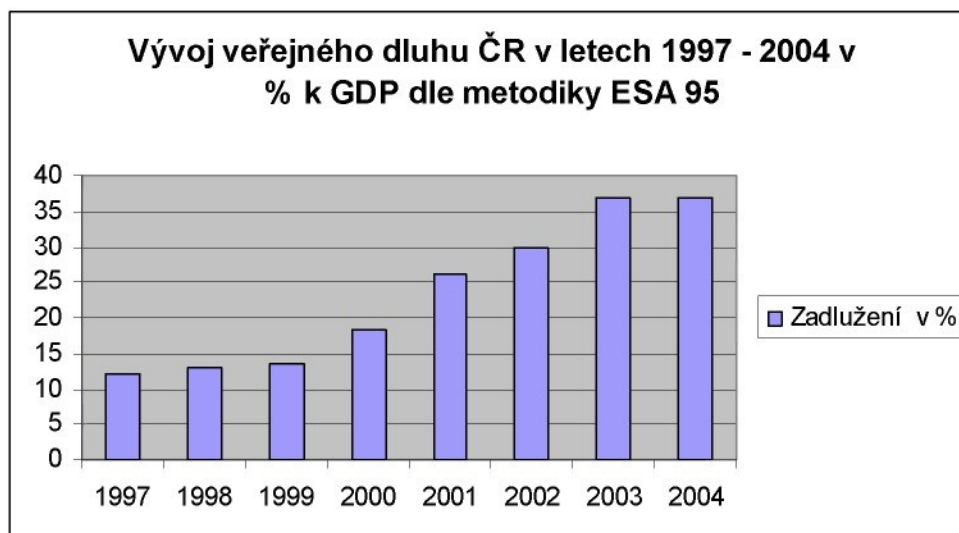
Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/extraction/retrieve/en/theme1/euro/na_a?OutputDir=EJOutputDir_4610&user=blaxxxx&clientsessionid=83FA01D82F172DF061ECD4CC7F9F9B38.extraction-worker-1&OutputFile=na_a.htm&OutputMode=U&NumberOfCells=32&Language=en&OutputMime=text%2Fhtml&>

Vláda ČR počítá se zmírněním dynamiky vývoje veřejného zadlužení a jeho zakotvení pod hranici 45 % GDP. K tomuto zmírnění je však potřeba zkonsolidovat veřejné rozpočty a dostat roční deficit pod 3 % hranici. ČR by se také měla vyvarovat poskytování rizikových záruk. V posledním roce ji k tomuto úsilí přispívá velmi dynamický růst GDP.²⁷

²⁷ V roce 2005 dosáhl růst GDP hodnoty 6%, což je spolu se Slovenskem nejlepší hodnota za celou EU.

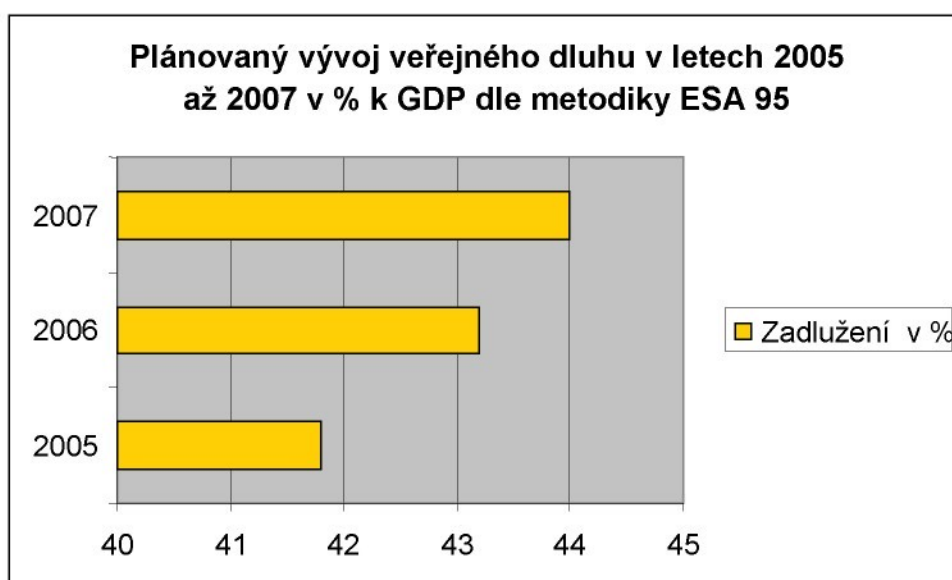
Graf č. 16

Zdroj: Eurostat. Dostupné z:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/extraction/retrieve/en/theme1/euro/na_a?OutputDir=EJOutputDir_4601&user=blaxxxx&clientsessionid=83FA01D82F172DF061ECD4CC7F9F9B38.extraction-worker-1&OutputFile=na_a.htm&OutputMode=U&NumberOfCells=16&Language=en&OutputMime=text%2Fhtml&>

Graf č. 17

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2005.pdf>

4.4.4 Reforma veřejných financí

Již několikrát bylo výše zmíněno, že ČR musí uskutečnit ráznou reformu veřejných financí. A to jednak z důvodu plnění konvergenčních kritérií, ale i z důvodu dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí.

Vláda sociální demokracie v letech 2004 a 2005 podnikla celou řadu dílčích kroků. Tyto kroky byly především v oblasti daňové (změna sazeb DPH a přesuny zboží mezi sníženou a základní sazbou, změna sazeb spotřební daně, snížení sazeb přímých daní, daňové zvýhodnění rodin, atd.), sociální, zdravotní a důchodové. Ale vždy se jednalo pouze o dílčí kroky a ucelená reforma veřejných financí tady stále chybí. S největší pravděpodobností k ní nedojde ani do voleb v roce 2006.

Budoucí reforma by se měla zaměřit především na tyto oblasti:

- Důchodový systém
- Zdravotnictví
- Systém státní sociální podpory
- Daňový systém

4.5 Reálná konvergence ČR

Pouhé splnění Maastrichtských konvergenčních kritérií nezaručí hladké přijetí a budoucí fungování eura. Vstupem do eurozóny ČR přijde o jeden velmi důležitý nástroj k ovlivňování hospodářského vývoje - měnovou politiku. Aby se co nejvíce zamezilo vlivu asymetrických šoků po přijetí eura, měla by být ekonomika nového státu co nejvíce sladěna s eurozónou.

4.5.1 Teorie optimální měnové oblasti

V kontextu smyslnosti zavedení eura a jeho vyhlídkách do budoucna se často mluví o optimální měnové oblasti (OCA). Zakladatelem teorie optimálních měnových zón je kanadský ekonom Robert Mundell, nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1999 za analýzu fungování monetární a fiskální politiky v závislosti na režimu měnového kurzu a za průkopnickou práci na téma optimálních měnových oblastí.

Teorie OCA se snaží vymezit kritéria, při jejichž splnění přinese zavedení nové měny integrujícím se zemím větší výnosy než náklady. Mezi základní kritéria patří:

- Mobilita výrobních faktorů
- Otevřenost ekonomiky
- Diverzifikace produkce
- Podobnost nabídkových a poptávkových šoků
- Podobnost hospodářských cyklů
- Cenová a mzdová flexibilita
- Podobná míra inflace
- Podobná velikost produktivity práce

Pokud jsou veškerá tato kritéria zcela splněna skupinou zemí, lze tvrdit, že daná skupina zemí je optimální měnovou oblastí. Mnohé práce na téma OCA však již prokázaly, že za takovýchto podmínek je optimální měnovou oblastí prakticky vždy jen jedna země. Proto lze spíše mluvit o uspokojivém plnění těchto kritérií, kdy výhody zavedení společné měny přinesou jednotlivým účastníkům a samozřejmě i celku větší výnosy než náklady. Určení této hranice je velmi problematické a individuální. Jako důkaz lze brát fakt, že výsledky pro stejnou skupinu zemí se značně lišily podle studií různých autorů. Příčinou může být použití jiného postupu, jiného souboru dat nebo různé délky časových řad.

Další rozporuplnou stránkou této teorie je určení doby, kdy mají být kritéria plněna - ex ante, ex post. Podle teoretického přístupu ex ante mohou být země optimální měnovou oblastí pouze v případě, že již před jejím vznikem plní kritéria. Naopak teorie ex post dává skupině zemí větší prostor pro tvorbu měnové unie. Tento přístup předpokládá endogenní charakter kritérií OCA a říká, že se zavedením společné měny dojde ke zvětšení vnitrounijního obchodu, což povede k pozitivní korelaci hospodářských cyklů a k efektivnímu fungování měnové unie.

Na téma zda EMU je či není optimální měnovou oblastí bylo vypracováno několik prací (např. práce autorů T. Bayoumiho a B. Eichengreena ²⁸). Z těchto prací lze vyvodit závěr, že EMU podle přístupu ex ante není optimální měnovou oblastí. Problém je především v oblasti asymetrických nabídkových a poptávkových šoků. Zatímco státy ve středu unie reagují poměrně stejně, státy na periferii (bráno geograficky) EU vykazují již značné rozdíly.

Zhodnotit EMU ex post, aby bylo dosaženo relevantních výsledků, ještě bohužel není kvůli příliš krátkému období jejího fungování možné.

4.5.1.1 ČR a některá kritéria OCA

V následující části je provedena simulace hodnocení připravenosti ČR pro vstup do EMU metodikou OCA. Hodnotí ČR v oblastech:

- Sladěnosti ekonomického cyklu
- Otevřenosti ekonomiky
- Přizpůsobovacích mechanismů

²⁸ BAYOUMI T., EICHENGREEN B., Shocking Aspects of European Monetary Unification. In: Adjustment and Growth in the European Monetary Union, Cambridge University Press, 1992

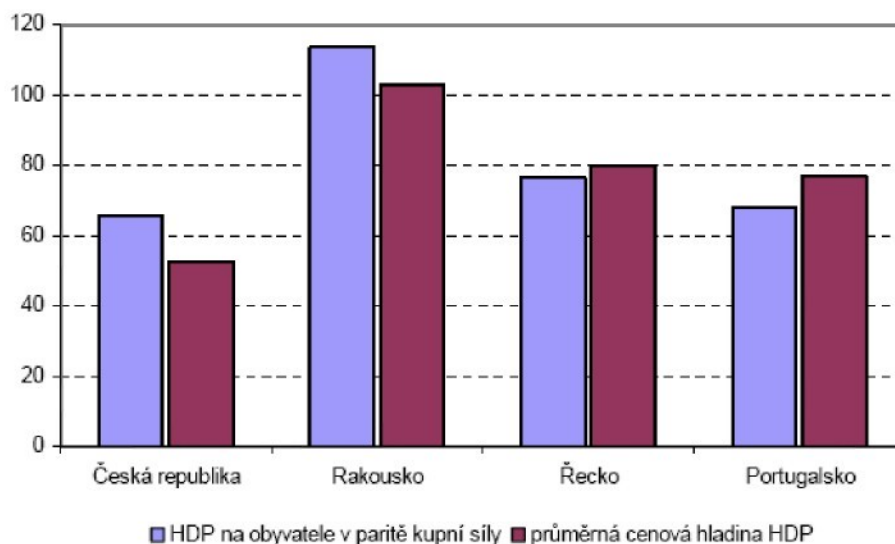
4.5.1.2 Ekonomický cyklus

Aby náklady plynoucí ze ztráty vlastní měnové politiky byly co nejnižší, je optimální, aby se ekonomika dané země co nejvíce podobala ekonomice měnové unie a měla i obdobný cyklický vývoj. V takovém případě lze předpokládat, že bude docházet k minimu asymetrických nabídkových a poptávkových šoků.

Na následujícím grafu č. 18 je zobrazena průměrná cenová hladina a průměrný domácí produkt na osobu za rok 2004 ve srovnání se státy, které již jsou členy EMU. Zatímco v oblasti GDP na osobu se ČR již přiblížila nejslabším státům EMU, v oblasti cenové hladiny je ještě jasně patrný značný rozdíl. Z grafu je patrný i odstup ČR od nejlepších států EMU (zde reprezentovaných Rakouskem). Tento rozdíl bude mít v následujících letech vliv na vyšší míru inflace v ČR než v EMU, a pokud nebude docházet k oslabení nominálního kurzu CZK vůči EUR, což se nepředpokládá, i na růst reálného kurzu koruny.

Graf č. 19 nám naznačuje cyklický vývoj GDP v ČR ve srovnání s EMU. Můžeme si povšimnout, že zatímco na konci 90. let byl tento vývoj značně rozdílný, od roku 2000 dochází ke stejnému směru vývoje GDP (pokles, růst), i když % změna je ještě dosti rozdílná.

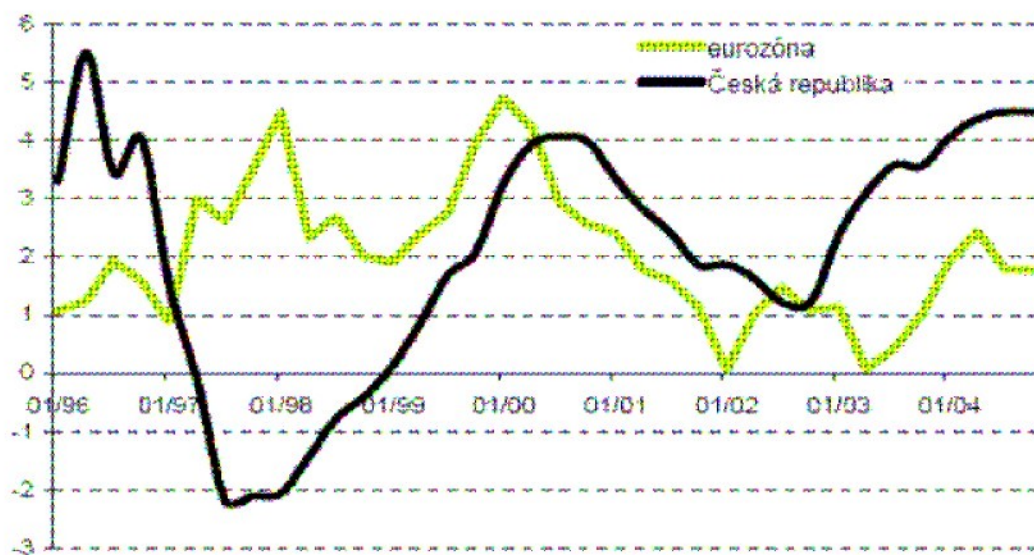
Graf č. 18 GDP na osobu a cenová hladina v jednotlivých státech za rok 2004

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_v_yhodnoceni_2005.pdf>

Graf č. 19 Meziroční růst GDP v ČR a eurozóně v letech 1996 - 2004

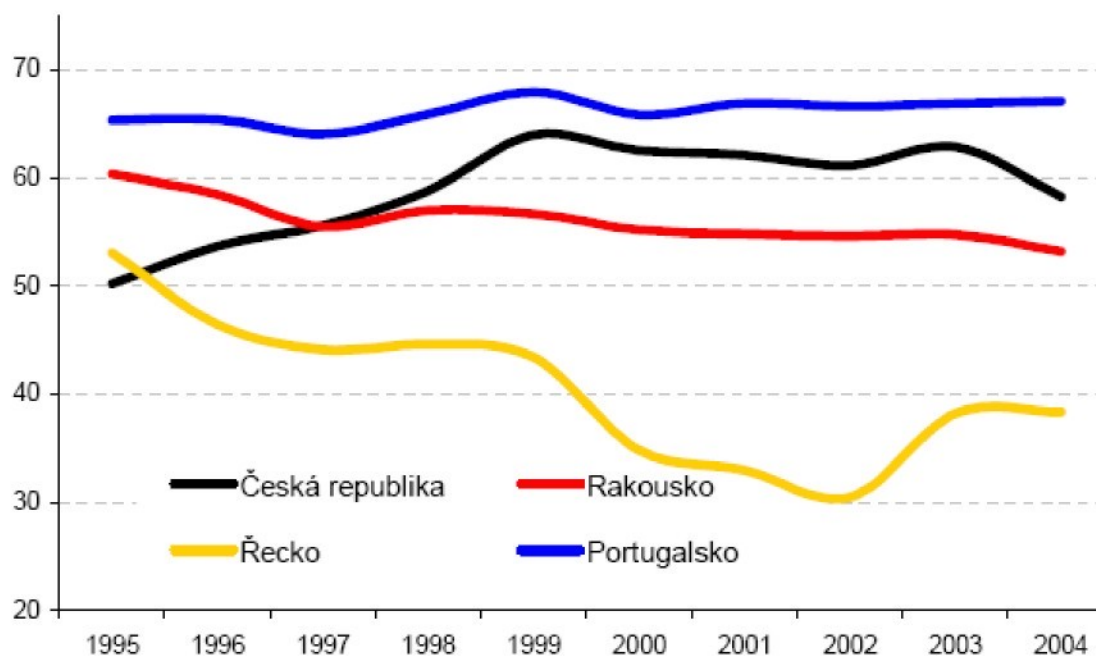
Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_v_yhodnoceni_2005.pdf>

4.5.1.3 Míra otevřenosti ekonomiky ČR

V této oblasti ČR vykazuje dlouhodobě velmi pozitivní výsledky, jež jsou hlavním argumentem pro přijetí eura. Podíl vývozu a dovozu do zemí EMU se pohybuje dlouhodobě okolo 60 % všech vývozu a dovozu. Tato hodnota je srovnatelná se státy Rakouska a Portugalska a značně převyšuje hodnoty Řecka (detailnější vývoj graf č. 20) ČR je s EMU značně provázána i v oblasti majetkové. Především finanční sektor je z velké většiny v majetku zahraničních institucí, což může být pro ČR velkou výhodou při přijímání eura z hlediska dostatečných zkušeností finančního sektoru. S přijetím eura a odstraněním kurzového rizika lze předpokládat ještě hlubší propojení (jak majetkové, tak obchodní) ČR a EMU.

Graf č. 20 Podíl vývozu a dovozu do zemí EMU na celkových vývozech a dovozech v letech 1995 - 2004

Zdroj: Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_v_yhodnoceni_2005.pdf>

4.5.1.4 Přizpůsobovací mechanismy

Ztrátu monetární politiky musí v měnové unii nahradit jiné nástroje. Jedná se především o veřejné rozpočty, flexibilní mzdy a ceny a trh práce.

Oblast **veřejných financí** je velice důležitým stabilizačním nástrojem. Je nutné, aby země nejen splnila konvergenční kritéria, ale aby se zemi také podařilo veřejné finance stabilizovat a vytvořit si dostatečný manévrovací prostor pro budoucí reakce na nepříznivé šoky. V této oblasti má ČR ještě značné rezervy a před vládou stojí celá řada úkolů (především reforma zdravotnictví a důchodového systému). Nynější vláda je kritizována za liknavý přístup k reformám. Přestože ekonomika dosahuje vysokého růstu, vláda odkládá reformy a sestavuje neustále deficitní vládní rozpočty. Růst zadlužení má však za následek budoucí růst dluhové služby a tudíž i menší prostor pro stabilizační působení veřejných rozpočtů.

Dostatečná **pružnost cen a mezd** je schopna pohltit značné množství negativních šoků. Pružnost mezd je ovšem problém nejen ČR ale i celého zbytku světa. Mzdy jsou směrem dolů prakticky rigidní a spoléhat na jejich schopnost, pohltit nepříznivý šok se tedy nedá. Cenová pružnost je o něco větší, ale ani ta není sama o sobě schopna vyrovnat nepříznivý šok.

Za nejdůležitější nástroj lze pokládat flexibilní **trh práce**. Flexibilní trh práce může napomoci tomu, že následky nepříznivých šoků budou minimální. Mobilita pracovních sil je v ČR ale i v celé EU poměrně malá. Překážky tvoří především mála ochota pracovníků stěhovat se za prací, špatně fungující trh s bydlením, nedostatečná jazyková vybavenost a ochranná opatření jednotlivých států EU. Pozměnit myšlení lidí a reformovat vzdělávací systémy tak, aby se zvýšila mobilita pracovních sil je jedním z největších úkolů pro budoucí vládu ČR.

Samotné ústřední orgány EU by se v rámci vlastního zájmu měly snažit, aby se na unijním trhu práce vyskytovalo co nejméně administrativních překážek pro pohyb pracovníků v rámci EU. V současné době mohou pracovníci z nových

členských států pracovat již od rozšíření EU ve Velké Británii, Irsku a Švédsku, od 1. května 2006 nově i ve Španělsku, Portugalsku, Finsku, Řecku a Holandsku.

Za krok zpět ve vytváření flexibilního trhu práce lze považovat schválení nového zákoníku práce. Tento zákoník nadále posiluje vliv odborů na rozhodování managementu podniku a komplikuje propouštění zaměstnanců. Následkem nového zákoníku tedy bude menší ochota podnikatelských subjektů reagovat na hospodářský růst zaměstnáním nových pracovníků, neboť v případě poklesu poptávky by se jich poté těžce zbavovaly.

5 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo posoudit dosavadní plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií ze strany České republiky a na základě dosavadního a předpokládaného vývoje hodnot těchto ukazatelů zhodnotit reálnost hypotézy, že Česká republika bude schopna 1. ledna 2010 přijmout euro.

Práce se zaměřila především na posouzení nominální konvergence ČR - tedy plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií. Neopomněla ale ani hledisko reálné konvergence, jež bylo provedeno na základě vybraných charakteristik optimální měnové oblasti.

Hodnocení nominální konvergence bylo provedeno z dostupných dat, získaných především z internetových stránek Eurostatu, Českého statistického úřadu, České národní banky a Ministerstva financí ČR. Na základě těchto dat byly vypracovány tabulky a grafy, které přehledně zachycují dosavadní hodnoty a prognózy budoucího vývoje konvergenčních kritérií.

Fiskální kritéria, schodek rozpočtu veřejných financí v poměru k GDP a veřejný dluh k GDP, bývají obvykle značně problematická. ČR v současné době nemá problém s plněním 60 % hranice veřejného dluhu k GDP. Zadlužení ČR od roku 2001 pravidelně rostlo a dostalo se až na hranici 36 % v roce 2005. Výhled

současné vlády je takový, že by veřejný dluh neměl překročit hranici 45 %. Deficit veřejných financí dlouhodobě překračuje hranici 3 %. V roce 2005 sice díky velmi dobrým výsledkům ekonomiky ČR klesl pod tuto úroveň, ale s trvalým ustálením pod touto hranicí počítá vláda až od roku 2008.

Konvergenční kritéria v měnové oblasti, inflace, devizový kurz a dlouhodobá úroková míra, dlouhodobě ČR také zatím zcela neplní. Bezproblémový je vývoj dlouhodobé úrokové míry, kde ČR trvale dosahuje hodnot, které umožňují přijetí eura. V oblasti stability cenové hladiny dochází také k postupné stabilizaci a zlepšení situace. Od roku 2002 se v ČR ustálila inflace a pohybuje se v pásmu 2 až 3 % ročně, což zhruba odpovídá horní hranici pro přijetí nové měny. Česká koruna v posledních letech podléhá apreciační tlakům a jako ostatní středoevropské měny posiluje vůči euru i americkému dolaru a v současné době nesplňuje kritérium stability. ČNB počítá ve svých střednědobých plánech se zakotvením inflace pod hladinou konvergenčního kritéria a se vstupem do systému ERM II pouze na nezbytně nutnou dobu pro přijetí eura.

Na základě provedené analýzy v kapitolách 4.1, 4.2, 4.3 a 4.4 lze konstatovat, že v roce 2009, kdy bude EK pravděpodobně hodnotit plnění maastrichtských konvergenčních kritérií ze stany ČR, by měla být všechna tato kritéria splněna. Vládou navrhovaný termín přijetí eura v roce 2010 lze tedy považovat za reálný a splnitelný. Budoucí vláda však bude muset dokončit reformu veřejných financí, na níž upozorňuje kapitola 4. 4. 4, neboť bez ní by zřejmě nebylo možné dlouhodobě udržet veřejný dluh pod hranicí 60%.

Kapitola 4. 7 se zaměřila na posouzení vhodnosti přijetí eura z hlediska reálné konvergence za pomoci některých charakteristik OCA. Na základě tohoto rozboru lze konstatovat, že reálná konvergence ČR s eurozónou se postupně zlepšuje a již nyní je na tom ČR např. v oblasti otevřenosti ekonomiky lépe než některé současné země eurozóny (například Řecko a Rakousko). ČR ale i celá EU má značné rezervy v oblasti přizpůsobovacích mechanismů. Zlepšení této

situace by především napomohla úplná liberalizace pracovního trhu. Jistou budoucí hrozbou pro ČR by mohla být vysoká závislost na automobilovém průmyslu, jež se značnou měrou podílí na GDP ČR. V případě stagnace automobilového průmyslu by mohla být ČR vystavena asymetrickému šoku. Celkově lze však konstatovat, že ani v oblasti reálné konvergence neexistují výraznější překážky, které by bránily přijetí eura a ČR znevýhodňovaly oproti současným členům.

Seznam literatury:

- [1] KRAFT, J. a FÁREK, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-712-8
- [2] BRŮŽEK, A. *Evropská měnová integrace*. Praha: VŠE, 2001. ISBN 80-245-0158-9
- [3] *Národohospodářský obzor*. 3 - 2003. Brno: Ekonomicko - správní fakulta Masarykovy univerzity v Brně. ISSN 1213-2446
- [4] HANSEN, J. D. a NIELSEN J. U. *An Economic Analysis of the EU*. 2. vyd. Maidenhead: McGraw-Hill Publishing Company, 1997. ISBN 0077092317
- [5] *Konvergenční program České republiky*. Praha: MF ČR, 2004
- [6] *Kurzový mechanismus ERM II a kurzové konvergenční kritérium*. Praha: ČNB, 2003
- [7] *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou*. Praha: ČNB, MPO ČR, MF ČR, 2005
- [8] *First report on the practical preparations for the future enlargement of the euro area*. Brusel: EK, 2004
- [9] *Die Geld Politik der EZB*. Frankfurt am Main: ECB, 2004
- [10] BEDNÁŘOVÁ P. *Ekonomické aspekty zapojení české ekonomiky do procesu evropské měnové integrace* [Disertační práce.] Praha: Univerzita Karlova v Praze - Filozofická fakulta, 2003

Internetové stránky:

- [11] <http://www.cnb.cz/cz/index.html>
- [12] <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/>
- [13] <http://www.czso.cz>
- [14] <http://www.ecb.int/home/html/index.en.html>
- [15] http://europa.eu.int/index_cs.htm
- [16] http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=1090,1&_dad=portal&_schema=PORTAL
- [17] <http://www.euroekonom.cz/index.html>
- [18] <http://www.kurzy.cz/>

- [19] http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana
- [20] <http://www.idnes.cz/>
- [21] <http://cepin.cz/cze/index.php>
- [22] <http://www.euractiv.cz/>
- [23] <http://www.euro.cz/id/cpqek1w80r/seznam.jsp?id=10&typ=20&value=-1&def=1>
- [24] <http://ekonom.ihned.cz/>

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Porovnání metod GFS 1986 a ESA 95

Příloha č. 2: Schéma vládního sektoru

	GFS 1986 Metodologie vládní finanční statistiky	ESA 95 Metodologie národních účtů
<i>Tvůrce met.</i>	Mezinárodní měnový fond	Eurostat (Statistický úřad Evropské komise)
<i>Zodpovědnost</i>	Ministerstvo financí	Český statistický úřad
<i>Použití</i>	rozpočtové dokumenty (Návrh státního rozpočtu, Státní závěrečný účet, Koncepce reformy veřejných rozpočtů)	národní účty dokumenty a materiály předkládané orgánům Evropské unie (Fiskální notifikace deficitu a dluhu, Konvergenční programy)
<i>Vykazování dat</i>	na bázi peněžních toků ⁴	na akruálním principu ⁵
<i>Vymezení sektoru vlády(viz schéma)</i>	Státní rozpočet (včetně operací Národního fondu) Mimorozpočtové fondy Územní samosprávné celky Zdravotní pojišťovny	navíc ve srovnání s GFS zahrnuje ČKA a její dceřiné společnosti, Českou inkasní, Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond, Správu železniční a dopravní cesty, Vinařský fond, veřejné vysoké školy, příspěvkové organizace
<i>Zásadní rozdíly</i>	<i>Hospodaření ČKA</i> do deficitu vládního sektoru se promítá pouze úhrada její ztráty jako výdaj státního rozpočtu příp. FNM (rok úhrady není totožný s rokem vzniku této ztráty)	<i>Hospodaření ČKA</i> je zahrnuto celkové hospodaření ČKA včetně výdajového kapitálového transferu do sektoru (ne)finančních institucí z titulu netržních nákupů a prodejů finančních aktiv

	<i>Způsob zachycení operací týkajících se státních garancí</i> splátky jistiny a úroků garantovaných úvěrů vstupují do výdajů státního rozpočtu v roce, ve kterém jsou hrazeny a zvyšují tak deficit <i>Finanční leasing</i> splátky za pronájem vstupují do výdajů státního rozpočtu v roce, kdy jsou hrazeny a zvyšují tak deficit <i>Odpuštění nedobytných pohledávek</i> po odpuštění pohledávky se sníží pohledávky ve státních finančních aktivech bez vlivu na deficit	<i>Způsob zachycení operací týkajících se státních garancí</i> vysoce rizikové státní záruky jsou v plné výši transformovány prostřednictvím kapitálového transferu do vládního dluhu a deficitu; v následujících letech splátky jistiny garantovaných úvěrů umožní odpovídající výši vládního dluhu, ale nemají již vliv na deficit, do deficitu naopak vstupují splátky úroků <i>Finanční leasing</i> hodnota všech splátek za pronájem je základem pro propočet jistiny, která jednorázově vstupuje do vládního deficitu a dluhu <i>Odpuštění nedobytných pohledávek</i> v roce odpuštění pohledávky se o tuto částku zvýší deficit
<i>Výhody</i>	poskytování dat v relativně krátkém čase od skončení sledovaného období nižší náročnost na zdrojová data včasnější vytváření fiskálních predikcí přímá vazba na schvalovaný státní rozpočet a rozpočty státních fondů	podává komplexnější obraz hospodaření vládního sektoru (plynoucí mj. ze zahrnutí pohledávek a závazků) z analytického hlediska má větší vypovídací váhu pro hodnocení fiskální politiky, např. její udržitelnosti z dlouhodobého hlediska
<i>Nevýhody</i>	nepodává komplexní obraz o hospodaření vládního sektoru (zahrnuje pouze příjmy a výdaje)	vyšší náročnost na datové zdroje

⁴ Veškeré operace běžného roku jsou sledovány na hotovostním principu, tedy v okamžiku, kdy je příjmová, resp. výdajová operace realizována.

⁵ Operace daného fiskálního roku jsou zachycovány tehdy, kdy se ekonomická hodnota vytváří nebo zaniká a také tehdy, když se pohledávky a závazky zvyšují nebo snižují bez ohledu na to, kdy bude realizovaná operace peněžně uhrazena. Sledují se nejen peněžní příjmy a výdaje, ale také pohledávky a závazky. Neexistuje tedy přímá vazba na statistiky příjmů, výdajů a deficitu uváděnou v rozpočtových dokumentech.

Schéma vládního sektoru (rozdíly v metodikách GFS 86 a ESA 95)

